

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ CULTURALĂ, LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ
DIRECTOR : AUREL COSMA

Catul Bogdan - „Ingerii” fragment din fresca bisericii crt. rom. din Timișoara IV.

„Luceafărul“ și „Astra Bănățeană“

Cuvinte cu prilejul trecerii revistei „Luceafărul“ la
Regionala Bănățeană a „Astrei“.

de Aurel Cosma

Cu acest număr revista „Luceafărul“ împlinește doi ani și jumătate de existență. Rod al unei munci neîntrerupte și al unei însuflețiri permanente, ea a fost o adevărată academie a talentelor bănățene, cari au putut în paginile ei să se manifesteze și să se afirme pentru strălucirea lor și pentru mândria Banatului. „Luceafărul“ a tras o brazdă luminoasă în ogorul proaspăt al literaturii românești din Banat și a răscolit tărâmurii în cari se vor așeza multiplele temelii ale culturii naționale la frontiera de vest a țării. În coloanele ei și-au dat întâlnire toate condeiele bănățene, toți făuritorii de cultură și de artă, cari s’au înfrățit sub adăpost comun cu scrisul celor mai de seamă literați din toate regiunile României. „Luceafărul“ nu era numai o revistă bănățeană, cu scopul de a încuraja și de a promova tot ce putea produce cultura și geniul poporului român din această provincie, ci mai presus de toate era o făclie menită să vestească renașterea literaturii și artei românești din Banat. Era farul ce căuta să radieze în sufletele tuturor puterea conștiinței românești ce pretindea pe seama națiunii noastre reparații culturale pentru daunele trecutului,

Răsfoind colecția celor doi ani și jumătate de apariție regulată, vedem în mii de pagini tot ce a creat provincia noastră în direcție literară și artistică. De aceea „Luceafărul“ va rămâne pentru cercetătorii de mâine un izvor bogat și autentic al tuturor străduințelor culturale ale Românilor bănățeni și va servi drept piatra de pornire sau de întâlnire pentru mulți slujitori ai culturii românești.

„Luceafărul“ a fost un organ de intensă vibrație de idei și de creații prin care a trăit și a progresat viața culturală a poporului românesc din Banat. Din coloanele acestei reviste se oglindesc frământările și truda unei epoci de pregătire, în care principala preocupare a condeielor era adunarea și păstrarea tuturor comorilor culturale și folclorice din trecut, selecționarea și clasificarea lor pentru a le pune la dispoziția generațiilor viitoare ca o sursă prețioasă și curată de inspirație și de orientare, precum și înregistrarea tuturor plămădirilor de cuget și de scris pentru încurajarea și lansarea eforturi-

lor individuale cari promiteau să între în ritmul de evoluție al gândirii bănățene. Iată de ce „Lucefărul“ n'a fost revista unui grup de cărturari sau scriitori, și nici tribuna de propovăduire a unei direcții literare ori artistice de ordin clasic sau modern, ci paginile ei erau larg deschise tuturor talentelor. Era revista tuturora și era scrisă pentru toți. Dacă ar fi stat în serviciul unei singure discipline sau ideologii literare ori artistice, desigur că n'ar fi adus o contribuție atât de valoroasă la fundamentul unei culturi românești bănățene, care acum își țese orizonturi noi din imensele și variatele resurse ale poporului nostru. „Lucefărul“ a înțeles că generației de azi îi încumbă datoria de a scoate din adâncimile trecutului și din munca prezentului tot ce poate fi material de construcție pentru asigurarea unui progres cultural ce urmează să fie desăvârșit de pleiadele de făuritori ai viitorului. A mai înțeles că este în interesul dezvoltării literaturii să deschidă talentelor bănățene pagini de îndrumare și de sprijinire.

Timp de doi ani și jumătate revista a marcat în mersul ei o tendință de a forma cu grijă valori reale și perseverente ce vor putea să-și ia răspunderea unei cărmuiri culturale în viitor. Iar acum când socotește că și-a îndeplinit această misiune și a reușit să grupeze în jurul ei tot ce avea Banatul mai de valoare, „Lucefărul“ a vrut să înceapă o viață nouă, o epocă de trasare a marilor directive în perspectivele culturii bănățene

Această pornire de acțiune nouă și de restabilire programatică coincide însă cu începuturile de realizări ale Regionalei „Astra“.

Din straturile de aspirațiuni ale înaintașilor noștri a încolțit ideea unei regionale bănățene a bătrânei Asociațiuni ce-și avea centrul de difuziune în străvechia cetate a Sibiului. Năzuințele la o viață culturală independentă, cu o structură de idealuri pentru realizarea cărora au luptat decenii de-a rândul atâtea generații de bănățeni, au fost traduse în fapte de fruntașii păturii noastre conducătoare cari într'un spirit de minunată înțelegere și de colaborare au înghiebat Regionala „Astrei“ pentru Banat.

Banatul, cea mai veche așezare românească și locul de încrucișare și de popas al atâtor popoare cari în trecerea lor au lăsat nenumărate urme de civilizații, acest Banat care a izbutit prin toate valurile de năvăliri și de infiltrațiuni străine să și păstreze, chiar și în vremurile de cumplite încercări, aspectul și toată pulsația lui de românism, nu putea renunța la comandamentele tradiției cari îi rezervau în evoluția culturală a neamului nostru o constructivă independență de preocupări și de realizări.

Glasul acestei tradiții bănățene a fost animatorul sufletelor de cărturari cari s'au străduit să emancipeze provincia noastră de sub toate înrăuirile și să-i croiască un drum direct spre rosturile ei naturale și spre țelurile ei de a valorifica toate produsele genului bănățean.

Tot pe linia acestei tradiții se aflau și propovăduitorii de cultură bănățeană cari au vrut să dea „Astrei“ o ființă și o acțiune separată pentru Banat.

Regionala „Astrei“ și-a început activitatea de vreo câteva luni și merge pe calea arătată de nevoile culturale de azi ale Banatului. Deci pe același drum pe care a pornit și revista „Lucefărul“. Ce era mai natural ca din această identitate de program să se nască o acțiune comună. Regionala „Astrei“ avea trebuință de o revistă și atunci conducerea ei a hotărât adoptarea „Lucefărului“, care avea deja rădăcini adânci și largi în toate regiunile Banatului.

Mă despart de revista pe care am creat-o și am susținut-o cu atâtea jefte, având credința că prin trecerea ei la Regionala Bănățeană a „Astrei“ servesc și mai bine sco-

purile culturale ale provinciei mele. In acest moment însă nu pot uita prețioasa colaboare pe care mi-au dat-o toți scriitorii și artiștii bănățeni, cărora le mulțumesc și pe această cale.

Prezentul număr este ultimul ce apare sub direcțiunea mea. Incepând cu 1 Iulie 1937 am cedat „Astrei Bănățene” dreptul de proprietate și de conducere al „Lucaefărului”. Impreună cu revista va trece asupra Regionalei și „Biblioteca Lucaefărul”, urmând ca Astra să continue editarea lucrărilor după normele pe cari le va stabili.

Prin această transmisiune a drepturilor de proprietate și de direcțiune „Astra” își va avea revista și biblioteca ei de propagandă culturală și de înfăptuire a frumoaselor scopuri înscrise în programul ei de activitate. Se realizează prin aceasta și ideea preconizată de creatorii „Astrei Bănățene” ca revista „Lucaefărul”, care a stat doi ani și jumătate în slujba culturii românești a Banatului, să devină organul de îndrumare și de înregistrare al tuturor manifestărilor și al vieții acestei Regionale, iar „Biblioteca Lucaefărul” să fie în continuare drum deschis pentru încurajarea talentelor bănățene.

Nadăduiesc că sub conducerea „Astrei” revista „Lucaefărul” va câștiga și mai mult în strălucirea ei și va urma același drum de muncă pentru progresul culturii, literaturii și artei bănățene, mai ales că toți colaboratorii și sprijinitorii revistei sunt astăzi în fruntea acestei Regionale a „Astrei”.

Dr. Aurel Cosma

vicepreședinte al Regionalei Bănățene a „Astrei”.

BCU Cluj / Centre University Library Cluj

Popas

*Am poposit între răscruce la amiezi, hoinar
Și streășină pe frunte nalmele le-am strâns împreunate,
Și mi-am întins săgeata ochilor peste hotar,
Până departe, unde zările se țin îmbrățișate*

*Era, când toate 'n plină vară s'au fost împlinit,
Când soarele spărgea cu pumnii aurii în zori,
Și peste vârful muntelui împleșuiv,
Își aruncau destoinic pașii, căpriori*

*Era, când holda coama — și despletea
Și când se ridicau spre culmi de nevăzut cocorii,
Și câmpul tolănit sub rouă trândăvia
Când greerii își ascuțeau măestru coardele viorii*

*Și promoroaca florilor pe 'ntinderi așternea nămeți,
Era, când peste suflet se depănau tristeți*

Radu Stancu.

Poezii de Giuseppe Gerini

Traduse de Pimen Constantinescu

Poetul *Giuseppe Gerini* nu è cunoscut în România. Trăiește la Fiume, unde editează revista literară *Termini*. A început să tipărească în vremea de după războiu: volumele *Bonae manus* (1928) și *Alanda* (1929) l-au prezentat publicului, iar al treilea: *In ascolto* (Bologna, Cappelli, 1932) l-a consacrat. Din cele nouă poezii, traduse în acest număr al revistei „Luceafărul”, cetitorii își pot face o oarecare idee, — atâta cât niște traduceri pot oferi: spirit gânditor, pasionat, impetuos, poetul își cântă cu vigoare, cu duioșie, cu simplitate viața sa omenească, de fascist, de patriot, de tată de familie, de creștin.

D. Giuseppe Gerini ne-a oferit un număr din revista *Termini* pentru panorama bilingvă a celor două literaturi contemporane și surori: italiană și română. Va fi un bilanț recent al Italiei, tradus de noi în românește, împreună, cu pasagiile scriitorilor citați în el apoi, în italienește, vom încerca să prezentăm noua orientare a literelor române, traducând în limba lui Dante ce vom putea. Gestul de frățescă înțelegere și colaborare al confratelui Gerini ne bucură nespus; să nădăjduim că va fi urmat de roadele unei reale apropieri spirituale dintre România și Italia.

Bat la grilajul închis

Bat la grilajul închis
Vreme 'ndelungă, pândind
Printre zăbrele, o, Doamne,
Urmele pașilor tăi.
Acolo, în fundul aleii,
Casa ta Mare stă mută,
Că veșnic Tu nu vii la poartă
Să mi-o deschizi. Mărâind
Mă latră întruna dulăii
Să mă gonească departe,
Dar eu mă agăț de canaturi
Stând aprig la pândă, o, Doamne,
Pe urmele pașilor tăi.
(*Batto a un chiuso cancello.*)

Arse mi-s buzele

De sete 'ndelungă
Mi-s arse buzele,
Mi-i grea respirația:
Suspîn după limpezi izvoare,
După fântâna răcoritoare.
Dar geniule, tu,
Plin de minciuni,
Plin de 'nșelăciuni,
Imi întinzi doar o cupă amară,
Cu mici picături,
Cu mici sorbituri.
(*Arse ho le labbra.*)

Omule, ești ca o barcă

Tu, omule, ești ca o barcă pe valuri,
În miezul furtunii:
Jos ai nemărginirea adâncului mării,
Sus ai nemărginirea și mai adâncă, a cerului.
(*Uomo, una vela tu sei.*)

Pașii mei sună

Pașii mei sună
În noapte adânc.
Ca țeste enorme
Cu oarbe orbite
Casele se uită la mine.
Soția mea doarme,
Dorm fiii mei,
Doar ne tot omul cel pașnic.
Doar eu rătăcesc, singuratic
Dulz:ă biciuit
De stăpânul meu crud,
Și latru la stele.
(*I miei passi suonano.*)

O carte deschisă, marmoră albă sculptată

Ocarte deschisă, o marmoră albă sculptată
Cetim:
Eu, cu ochi vii, de lângă grilaj,
Tu, cu ochi morți, din fund de mormânt.
Paginile,

Una cu alta 'mpietrită,
Nu au cuvinte:
Dar eu îndrăznesc să le aflu,
Dar tu le brăzdezi.
Peste ambele, lungile rânduri
Dumnezeu își lunecă ochiul
Și părintește
Zâmbește.
(*Un libro aperto, bianco marmo scolpito.*)

Tu ne-ai dat foamea

Tu ne ai dat foamea,
Tu ne-ai dat setea
Pentru această carne a noastră
Care adesea ne doare,
Pe care atâtea tainice doruri o chinuie,
Pe care-o așteaptă în recile-i curse
Lacomă, moartea.

Dar pe bolta cerească
Stă ochiul tău mare,
O, Doamne, ce vede,
Ce spune inimii mele:
„Fericită e floarea pe trunchiu-i:
Ea tot răspândește,
Deși stă pe brațele spinilor,
Parfumu-i spre stele”.
(*Tu ci hai dato la fame.*)

Aripi, aripi, aripi

Aripe, aripe, aripe,
Aripi ale patriei mele,
Aripi și pânze latine!
Cu voi peste necredinciosul ocean
Zboară sufletul,
Pânza luminii latine ce rupe 'ntunericul,
Zbărnăie vuietul dela elice,
Taie azurul,
Ajunge la stele.
Neamuri din lumea întreagă, popoare, po-
Se 'ntoarce Nava latină. [poare,
(*Ali, ali, ali.*)

Pâinea ce pe-atâți chinuiește

Pâinea, care pe-atâți chinuiește,
Mă ține departe de tine,
Mica mea floare.
Dar ceasul ce-aduce repaosul
La tine m'aduce.
Atunci tu, micuțo, te-arăți
Zâmbești și vorbești,
Mă îmbrățișezi.

Eu mângâi căpșorul tău blond
Și apoi, cu sufletul plin de plăcere mă 'ntorc
La aspra bătaie a vieții.
(*Il pane che tanti affatica.*)

Vino la Roma

Vino,
Mașina e gata.
Ascultă
Cum inima-i bate,
Cum nerăbdarea îi umflă vinele!
Vino aici lângă mine,
Stai, nu te teme:
Am mână voinică,
Drumul e larg, nesfârșit și e liber.
O sută...
Două sute...
Apleacă-te,
Șuieră aerul,
Îți taie obrazul:
Uite
Cum ale drumului margini
Ne urmăresc,
Se-ating,
Ne lasă:
Totul din jur e răpit
De-o amețeală spasmodică.
Acolo,
Acolo spre marea Cetate zburăm!
O, cetate, pe unde mai ești?
Unde-ți sunt casele, străzile tale, grădinile?
Iată-te:
Aeriană.
Două sute... vârtej...
Suntem ușori ca suflarea,
Undă electrică suntem,
Pură forță vitală,
Semn ce închide cereștile sfere.
Iată-ne, iată-ne
O, cetate, Casă a Domnului.
(*Vieni.*)
Poezii din vol. *In ascolte.*
Bologna, Cappelli, 1932.

In forma originalului de
Pimen Constantinescu

Date și fapte necunoscute din trecutul Românilor Bănățeni

de Sofronie Liuba

I

După revoluția lui Horea din Ardeal, un fost căpitan *Jumanca* din Ciclova, a conchemat o adunare de popor la Răcășdia, cu scopul de a răscula poporul din jurul Oraviței contra nobililor și împilătorilor la anul 1785 când episcopul din Vârșet, Vichentie Popovici, a venit la Răcășdia cu litia și cu steaguri, îmbrăcat în haine bisericesti. Episcopul s'a pus în genunchi și s'a rugat de Jumanca și de popor să se împrăștie și să nu facă revoluție căci el se va duce cu o comisiune de delegați la Viena și vor ruga pe împăratul ca să dea drepturi și să scape poporul de iobăgie și robot. Nu mult după acestea, a început stăpânirea a aduna pe participanți cu familii cu tot, și a colonizat cu ei Torontalul pustiu, așa Sefcherinul e compus din Broștenenți și Mărcinenți, Deliblata din Măideneni și alte sate, cu un cuvânt tot Torontalul de meazăzi și răsărit și centru a fost colonizat din aceștia și din ai lui Horea.

II

După ce a ocupat Napoleon I Bonaparte împărăția noastră, prin oamenii săi de încredere a răsculat pe toți Români din Banat, pomițându-le că le va trimite ajutor ca să scoată pe Nemți afară și Români să-și aleagă un român ca Ban al Banatului; dar fiind trădați de un preot sârb, văzându-se înconjuțați de ostași, au dat foc carelor de fân în cari le erau ascunse armele, și dela cari d'jugând boii au fugit. Adunarea tuturor Românilor acestora a fost în zi de târg, afară de oraș în câmpia târgului. Acestea mi le-a spus strămoșul meu *Miuța Liuba Marcu* mort la 1872 în etate de 114 ani, care încă a luat parte la această răscoală cu încă 29 bărbați din Maidan.

III

Imi aduc aminte că sub absolutism *Emanuil Gojdu* devenind comite suprem în Caraș, a adunat în jurul său pe toți învățații Români, aplicându-i ca officianți la Comitat și în tot comitatul.

Odată au venit la Maidan, unde înaintea școalei îl așteptau locuitorii tuturor satelor vecine. Gojdu de pe treptele școalei a ținut o vorbire lungă, din care țin minte că a zis: „Dușmanii mei zic că eu nu sunt român“, iar eu zic: „Dumnezeu să-l trăiască pe Gojdu numai cât va fi român“. Numele lui a devenit proverbial căci astăzi mai zic cei bătrâni: „Te prețuesc ca pe Gojdu“.

Am mai avut un comite suprem român în Caraș, pe *Ioan Faur de Teiuș*, în era absolutistică. Acești doi prefecți au stat în strânse legături cu Babeș-Mocsonyi.

Tot pe acel timp am avut un consilier reg. de școale, pe Logojanul *Constantin Ioanoviciu*, „tatăl învățătorilor“, căci el a fost din sat în sat prin tot Banatul și cu comunele a staverit plată fixă învățătorilor. Fotografia acestuia încă o am, în format mare, rămase dela tata.

IV.

Pe timpul domniei împărătesei Maria Terezia și a lui Iosif al II-lea, cari au umplut ținutul nostru cu coloniști Nemți, s'au format cetele de Haiduci de codru. Celor din Maidan le era arâmbașa Costa Ioan, celor din Jitini era Drincia, etc., cari nu luau avutul Românilor, dar pedepseau rău pe asupritorii lor.

Aici la Maidan, la Vadul Gruii a fost o colonie de Nemți de 33 de case, aduși la ocnele de aramă „dintre Tâlve“ din cari urmă n'a mai rămas.

Aceste ocne ar fi fost foarte bogate în aramă, dar au conținut și aur, care s'a spălat la Stîmpuriile din Maidan, a căror ruine se mai cunosc și azi, dar în 1787 pe cea din „Ogașul Racovița“ a umplut-o apa, cât n'au mai fost în stare a o „țiberi“, căci n'aveau pompe, ci cu găleți pe scări o scoteau afară și au fost siliți a le părăsi. Două ocne de aici sunt boltite cu piatră cioplită. Una e astupată cu pământ. Localității acestea se zice „Chinisec“ dela numele „Königseck“, un Grof care a lucrat aici.

V.

Vi. hentie Babeș a fost la pedagogia din Arad profesor, pe când studia tata acolo, apoi a fost consilier de școale în tot Banatul, când în anul 1847 sau 48 a trimis învățătorilor circulară prin care sfătuește pe învățători să nu fie servili. Să nu mai scrie titule ca: „De bun gen născute Domnule“, „Măria-Ta“, etc. ci simplu: „Domnule N. N.“

Babeș cu Mocsonyi au fost aleși la toate sinoadele și congresele noastre bisericești-scolare, dela cari nici când n'au absentat.

La 1848 Babeș încă a luat parte la trezirea poporului, căci el a compus versul:

*Nu am pâne nu am sare
Toate le-au dus darea mare,
Darea mare ce m'apasă,
Cât și sufletul îmi iasă, etc.*

iar la 1865 următorul, pe glasul 4 bisericesc:

*Să strigăm cu toții Ura!
Ura, sârbii ne-au lăsat,
E vitoare chiar natura
Căci de dânșii ne-am scăpat.
Dar d'acuma măi Române
Ai rămas între cei vii,
Astăzi, mâne măi Române
Iar fericit poți să fi.
Sub cuvânt că ne vreau bine
Și că sunt apărători.
Legii noastre cei creștine
Ne erau apăsători.
Dar d'acuma măi Române, etc.*

Babeș a scris Istoria bisericească, pe care la mine în Maidan am pus-o la rând, căci era scrisă pe bucăți de hârtie. Aceste manuscrise le am văzut în 1906 la fiul său Victor într'o cotăriță, toate imprăștiate.

Babeș a vorbit limba latină și slavă. Mi-a spus că Țarul Rusiei Alexandru I-ii i-a dat zece mii de ruble pentru că i-a tradus un document din limba veche slavă în cea comună rusească.

VI.

Dr. Atanasie Marian Marienescu a fost un bun amic al tatălui meu. În anul 1867 a stat 6 luni la moșul meu aici în Maidan, unde a făcut cartea funduară a comunei, fiind jude la Tribunalul din Oravița, când a pus la conproprietari pe imobile și femeile cu bărbații, sub cuvânt că bărbații fac datori, dar femeile nu, și dacă ar ajunge să li se vândă averea pentru datorii, rămâne a femeii pentru copii, ceea ce s'a și întâmplat în multe cazuri.

În anul 1867 m'a găsit acasă, în ferii, scriind dela un lăutar cântăreț, balade populare. M'a lăudat îndemându-mă să scriu tot ce pot culege din datinile și credințele populare și din îndemnul lui am devenit folclorist, scriind până astăzi tot ce am văzut că n'au scris alții în 60 de ani.

VII.

Gruia Liuba Murgu, fiul lui Damian și nepot a lui Murgu Liuba, s'a născut la

anul 1845 în comuna Maidan. Școala primară a absolvat-o cu eminență ca elev al tatălui meu Daniel Liuba Marcu, aici în Maidan.

Cercetând odată pe tatăl meu unu Mocsonyi, pare-mi-se Gheorghe Mocsonyi, pe când Gruia era la tablă lucrând un exemplu din „regula societății“, l-a lăudat pe Gruia dându-i un galben; și aflând că este fiul unui plugar, care nu l-ar putea ținea ca să studieze mai departe, a promis tatălui meu că el îl va ținea la școală mai departe.

Gruia a locuit tot timpul, cât a stat în liceul din Timișoara, în casa Mocsonenilor d'acolo, unde a absolvat 8 clase și matura cu eminență. Tot în casele Mocsonilor din Budapesta a locuit până a gătat și jura ca stipendist al lor. Tot în Budapesta a depus și cenzura de avocat.

După declarațiunea Mocsonenilor, Gruia a fost unicul stipendist al lor recunoscător, căci a rămas până la moartea lui nedespărțit de ei, ca redactor la „Albina“ foaia partidului național din Bpesta.

În anul 1874, când Ungurii au desființat Granița-Militară (Almajul), Gruia a scris un articol în „Albina“, prin care a sfătuit pe grăniceri să nu se lasă a le desființa granița, căci vor pierde toate drepturile ce le-au avut, etc. pentru care articolul a fost dat în judecată pentru agitație și Curtea cu jurați din Bpesta l-a judecat la 15 luni de robie, fiind imediat trimis la Vaț, și cu aceasta a devenit primul arestat bănățean (martir) sub era ungurească.

După eșirea lui din temnița Vațului, mi-a scris că vine acasă la Maidan, iar eu am sculat toate satele din jur așteptându-l la gara din Oravița și petrecându-l până la Maidan. Cortegiul acesta a fost așa de mare, încât trăsurile cari l-au petrecut, n'au avut loc în comună și în oboarele sătenilor, deși Maidanul e aproape de 3 kmetri de lung.

În mijlocul satului este un loc gol, cu o cruce de piatră la mijloc, pusă pe locul unde în vechime se țineau judecăți (Forul Roman). Iar astăzi loc de joc, destul de spațios. Aci, de pe un poduim făcut din scânduri a ținut Gruia o vorbire de 2 ore poporului adunat cu grâul în sac, în care le-a spus toate suferințele noastre dela Unguri, îndemnându-i să nu se lase amăgiți de trădători și să stea totdeauna lângă partidul național în fruntea căruia stau Mocsonenii, Babeș, etc.

După ce a scăpat Gruia Liuba din temnița Vațului, a luat în căsătorie pe Alexandra, fiica lui Vicențiu Babeș, și după aceea s'a mutat la Vârșeț, unde a deschis cancelarie de avocat. Acolo a aflat că cei mai mulți locuitori și mai vărtos în „Clucur Mahala“ ar fi Români. S'a prins ca să-l convertească la românism și din aceea l-a venit moartea, căci fiind invitați de Sârbi la o cină, ar fi fost otrăvit și a murit, lăsându-și soția văduvă cu un copilăș mic, cu numele Liviu. Acesta a fost crescut de moșul său la Bpesta, unde neavând ocaziune să învețe limba românească, l-a trimis în ferii la unchiul său, la fratele lui Gruia, și la mine, ca să-l învâț românește. A fost în școala de cadeți. Din care după absolvire a fost trimis într'un regiment în Bosnia, unde bolnăvindu-se, a fost adus la Bpesta și a murit.

Dor de ducă

*Mi-am luat din nou toiagul pribegiei grele,
prieten scump și drag pe care-am însemnat,
de-atâtea ori, sub raza aceleiaș stele,
răbojul șters al visului îngenunchiat.*

*Am luat din nou cărarea de odinioară,
mânat de-acelaș dor lăuntric fără tâlc,
spre nicăieri abia târând, prin seară,
un trup nemernic: haida-hai, șotâlc-șotâlc.*

P. Bogdan.

A m i n t i r e

Acolo, unde cresc ierburile cât floarea soarelui
țâșnite sub sălcii cu chică pe ape,
Bârzava-mi duce anii prin pietrele sure
în vadul în care turme'n amliază vin să s'adape.

Acolo, am pierdut vremea pe iezerul dur
numărând stelele de pe azur,
când înserările ca pângul de prună
aurul spicelor în zare și-l sună.

Și'n toamnele coapte am durat rodul
cu care tata-și umplea și casa și podul,
și'n golul palmelor roase de soare
am simțit în vreme, că'n mine cineva moare...

Și azi, prin iezerul verde, prin iezerul greu,
caut urmele mortului meu...

Dorian Grozdan

Seară ploioasă.

E-o împânzire verde și umedă și deasă
În primăvara asta gătită de mireasă.

Bulboanele de ploaie ce melodii tăcute
Din strașina de suflet încet, pe rând, căzute!

Iși cântă anotimpul balada ploii verde.
Privesc dela fereastră lumina cum se pierde.

Pe masă odihnite stau cărțile și tocul,
Imi pare că-și sfârșește și tinerețea jocul.

Ghiveciul cea din urmă petală o mai are
A mai rămas atâta din tot ce-a fost o floare.

O stingere înceată e 'n picurii de ploaie,
Și peste filă fumul, țigara și-l îndoaie.

Petre Pascu

G e m e n e l e

P o v e s t e

de Mia Cerna

Intăiu, piciorușele a două gângăanii, încăerate'n capete, au scurmat firicele nisi-poase și au ridicat două grămăjoare, una în fața alteia. Apoi botul unui melc a tras o ață de cale printre ele. Apoi o gură de vânt a mai suflat țărână deasupra și le-a mărit; iar două caravane de furnici, poposind în preajma lor și plăcându-le locul, au prins a-și săpa șanțurile de adăpost și ouat. Astfel și movilițele s'au înălțat simțitor.

În urmă, un puu de vijelie, în loc sglobiu de copil răsătat, le-a mutat mai depărtător unele de altele și le-a rotunjit după placul lui. Nevăstuică îndrăgostită, căutându-și părechea, a durat cărăruie cu tâpile alegătoare'n sus și'n jos.

Și așa, movilițele au stat dintru început față'n față îngemănate, nici una, nici alta mai mare ori mică decât cealaltă.

Dar șuvoaie mâniașe de ploaie au săpat gropi în dunga lor și ele ajunseră să fie bârloage de vulpi și lupi. Apoi ursul a adus frunziș și le-a lărgit, după măsura trupului său. Păstorite de capre s'au adăpostit vara, fără frică'n sânul lor larg, de scânteierea vre-unui fulger; iar ștregari hoinari vor fi făcut focuri de-o clipă în peștera lor.

Strășnicii de furtuni, ori poate cutremure de sol, vor fi surpat, nu odată cu îndârjire de dușman movilițele; dar dărămăturile au lărgit temelile...

Și ani mulți au cufiat din nou țărână peste ele, ridicându-le mai mari, mai rotunde, mai de-o potrivă... Dar nume n'aveau încă.

Pe vremea aceea s'a întâmplat, că Mama Pădurii, așa urâtă cum era, cu părul încălcit, slobozit pe spatele-i strâmb, cu ochii holbați, cu gura rânjiitoare, dar tânără și cu foc în vine, făcu dragoste cu'n smeu frumos din partea locului și dete naștere la două fete gemene. Și pentru-ca soțul ei, grozavul Moș Cleanțu, colțuros și aspru ca stâncile codrului, să nu alle de isprava asta, ea își gâtui feții și-i îngropă în movilele, cari parcă așteptau să le fie ascunzătoare veșnică

Dar și Mama Pădurii avea inimă de mumă. Și așa, de dorul copilelor, a botezat movilele, pe una Colina, pe cealaltă Maidana. Numele lor, șoptit în seri argintate de lună, de buzele duioase ale mamei ucigașe, frământată de chinurile muștrării de sine, au fost purtate în freamăt mătășos din frunză'n frunză, ajungând până la poalele satelor și'n gura oamenilor.

Prin trupurile de feți uriași, movilele deveniră două coline; iar colinele creșteau din pământ, hrănite parcă de carnea și oasele feților de smeu. Nu trecu nici o sută de ani și ele se făcură două dealuri de toată frumusețea, rotunde și'nvelite'n iarbă cu fir lucios de mătăse. Cimbru înflorit și busuioc sălbatec își scuturau mireasma deasupra ierbii și rochița rândunehii, ca și mazăricea roșioară se logodeau tăcute cu fluturi pestriți de pădure și cu bondari negricioși..

Apoi într'un mijit de dimineată, un măcieș scoase flori sfioase, cari numai decât se înrumeniră de văpaia celor dântăiu raze însorite. Mai târziu sămânță de tei, adusă de cine știe de unde, prinse rădăcini în țărâna dealurilor și împăduri cu crengi vesele coastele. Dealurile crescură'n văzduh, cu coroana frunzelor verzi pe cap.

Dar tot sălbatece rămaseră în tăcerea lor singuratecă, până ce un fuior de izvor, căutându-și matcă de scurgere, se strecoră printre ele, trăgând uu șarpe de apă după sine, gâlgâind în șoapte de descântec. Atunci păsări poposiră la izvorul cu prelungiri în iarba verde și gășind locul potrivit, își clădiră cuiburi prin ramurile dealurilor îngemănate.

În câțiva ani fluerături și șuere vesele își scuturau mărgelile de sub poalele ramurilor; iar peste vâna de apă, oamenii durară podișor de trecere. Ei uitaseră în cursul vremilor numele colinelor și le ziceau acum „gemenele“.

Dar într'o zi, două fete de împărat, bălăioare ca două sânziene, Crăița și Răsura, gemene și ele, izgonite de acasă de mama lor vitregă, se rătăciră prin partea locului și gășiră minunat plaiul înmiresmat de cimbru, busuioc și tei.

— Surioară, surioară, mult om face bine, dacă am rămâne aici, să nu ne mai găsească nimeni și să ne înfăptuim gândul, zise una.

— Bine zici, sufletele, — și așa să fie!

Fetele nenorocite hotărâră în gândul lor să nu se mai întorcă niciodată la vatra părintească, ci să trăiască, cum vor putea, singure'n mijloc de codru, ori mai bine să moară, dacă n'au avut noroc pe lume... Să se usuce așa mână'n mână, una lângă alta, de foame, de frig, ori să se prăpădească sfâșiate și îmbucate de fiarele pădurii...

Dar una zice omul și alta face Domnul, cum e vorbă din bătrâni.

Așa și ele, dacă văzură că prinde a se înopta, hai, să-și facă rost de dormire, pe undeva. Și cum își chinuiau mintea cum să facă, cum să dreagă, numai ce văzură în lumina asfințitului o tânără femeie, trecând ușoară pe cărăriile cu lungi plete aurite, cu haină cenușie, lungă până la călcâi cu răsfrângerii de argint și cu o blândețe negrăită în ochii viorii.

— Bună seara fete mari, fete frumoase, glăsui ea și parcă o coardă ar fi tremurat blândă și dulce pe aproape...

— Bună să-ți fie inima, surioară, răspunseră fetele izgonite.

— Da, ce stați și căutați? întrebă iar străina.

— Căutam un locușor, unde să ne plecăm capul în astă noapte, suspinară amândouă fetele deodată.

— Și nu'l găști, ei? se miră femeia cenușie.

— Nu prea, că nici odată n'am mai umblat pe aici... Și un fior le străbătu.

Atunci străina se duse până sub copaci și începu să adune surcele. Apoi le îngrămădi la un loc, smulse un burete de pe coaja unui copac, îl frânse și frecă bucățile. Și numai că deodată scăpără din burete o scânteuță apoi două, trei. Atunci ea aprinse grămăjoara de surcele uscate și chemă fetele lângă văpaia ce pălpăia veselă.

— Ian, încălziți-vă nițel, fetițelor, că văd, că vă cam scutură fiorii!

Iar după ce fetele se încălziră de-abinele, că își desfăcură straele, ce le strânseră mai înainte bine pe trup, tânăra femeie le arătă cum să-și facă culcuș pentru odihnă.

— Vedeți colo podișorul acela de lemn? Are pe de laturi ruzi de sprijin, așa că nu trebui decât să-i puneți niște crengi mai tarișoare, la un capăt și la celalt, iarbă verde la mijloc, și gata-i patul de odihnă. Iar dacă li-ți închide astfel, nici om, nici dihanie n'are să treacă peste el în astă noapte...

Și fetele făcură pe cum le învăță femeia cenușie și când fură gata se întoarseră să-i mulțumească. Dar la-o de unde nu-i? Pierise ca o nălucă... Numai o dără de lumină argintie mai arăta locul unde fusese...

Atunci fetele se înfiorară și știură că femeia cenușie nu fusese altcineva decât o zână a pădurii, ori poate chiar Maica Domnului cea sfântă...

— Și zânele sunt bune, ca sfințele... zise una.

— Și Maica Domnului e ca o zână... răspunse ceialaltă.

Și dormiră ferite de orice primejdie, căci toată noaptea, lumina de argint străjui lângă podișor. Atunci ele înțeleseră că aveau de a face chiar cu Maica Sfântă, a cărei putere de bună seamă este cu mult mai mare decât a unei zâne, fie fost aceasta oricât de bună și miloasă...

Fiind lucrul așa, ele hotărâră să rămâie chiar acolo, în partea locului și își făcură o colibă pe una din dealuri, ca să nu fie în calea drumeților.

Și Maica Domnului li se arătă de mai multe ori și le călăuzi acolo unde găsiră afine și smeură, pere pădurețe și boabe de măcieș, ca să nu moară de foame... Boarea înmiresmată a pădurii le alungă plânsul din gene, le îmbujoră obrazul și le dăru gust pentru viață...

După ce se află că două fete de împărat s'au cuibărit la „Gemenele”, femeii miloase le aduceau câte o ulcică de lapte și o jumătate de azimă.

Iar focul pe care, l'aprinsese Maica Domnului și din care ele duseră jăratec sus, în colibioara lor, niciodată mai mult nu se stinse...

Acum fetele de împărat învățară a învăța fusul și surioarele lor din sate le

dădeau de lucru și le făcură strae de lână pentru torsul lor. Așa iernară fără a fi înghețat și primăvara următoare le învăță aite rosturi.

Pe colina unde poposeau se iscară niște bureți, de toată frumusețea, galbeni ca mierea de stup, și Domnița Crăița toată ziua se uita cum cresc. La început erau un bulb tare, cu pielea roșie-gălbuie lucioasă, cu carnea galbenă; apoi capul ciupercilor se lăția, se măria și dinți ca de spată se deslușiau pe sub căciuile lor. Crăița rupse una și o puse pe jar. Ciupearca sfârâi dureros, dar un miros plăcut se răspândi pe aproape și mustul prinse a curge din ea. Atunci Domnița crăița puse o fărâmă de sare din ciutură, pe miezul fript și mănca ciuparca cu poftă...

— E crăiască, făcu ea cu gura plină de mustul plăcut și suflând în bucățica fierbinte.

— Ai toată dreptatea, răspunse Răsura, după ce se arse și ea pe gură cu o ciuparcă plină de cenușă. E cea mai bună mâncare de care am avut parte până acum!

Și se săturară bine, pentru întâia oară decând erau în pădure.

În anul următor și mai multe ciuperci, galbene ca aurul, stropiră iarba verde depe colină. Erau vetre întregi din ele, parcă o mână de grădinar le-ar fi sămănat într'adins. Acum femeii din sat veneau să le cumpere pe bani, ori să le vândă mai departe. Fiecărui îi plăceau nespuse ciupercile gustoase. Și pentrucă răsăriseră mai întâiu pe colina fetelor de împărat și Crăița fusese aceia care le zărise mai întâiu și le fripse pe jar, numiră ciupercile: crăițe. Și așa au rămas până în ziua de azi...

Colina era acum țesută cu covoare de crăițe și fata de împărat nu găsea mai mare bucurie, decât să le culeagă și să le îngrijească...

— Iacă, Maica Domnului mi-a dăruit o îndeletnicire, zise într'o zi Crăița.

— Bine ar fi, dacă mila ei ar găsi ceva și pe seama mea... suspină Răsura. Și plecă să găsească și ea ceva, cu ce să-i placă a se îndeletnici.

Merse cât merse în jos, spre vale, trecu peste podișor și prinse a urca colina din față, geamăna celelalte. Și când fu sus, o minune se desveli înaintea ochilor ei! Acolo mii de rugi de măcieși își împleteau crengile înflorite și zâmbeau rumeni în ziua însorită... Erau ca niște bucurii ale cerului căzute pe glie, ori niște zâmbete ale pădurii trimise spre cerul limpede... Și o mireasă nespuse de dulce și suavă izvorea din potirele lor, sărutate la mijloc de un colb gălbui.

Răsura se întoarse fericită la surioara ei.

— Mare e puterea Prea Sfintei, zise ea înlăcrămată. Iată că mi-a arătat și mie ce să fac: ea mi-a dăruit colina geamăna, cu răsurile depe ea!

Și așa Crăița rămase pe o colină cu ciupercile ei, iar Răsura trecu pe cealaltă cu măcieși. Crăița vindea acum și iarna ciuperci uscate, iar Răsura își găsi pâinea cea de toate zilele din boabele coapte de măcieș, pe cari le culegea îmbrumate, le strivea și apoi le fierbea, curățindu-le de sămânță.

Și surioarele trăiră astfel până la adânci bătrânețe, împrumutându-și ciuperci și boabe de măcieș pentru trebuințele zilei, torcând și primind numai lapte și azimă dela săteni.

După ce ele muriră, oamenii botezară colinele, pe una Crăița, pe cealaltă, Răsura.

Mulți ani în urmă, fiindcă fetele de împărat trăiseră în codru ca niște sfinte, se ivi gândul, sădit tot de Prea Curata Fecioară, în mintea oamenilor ca să se zidească pe locurile unde au viețuit ele, două mănăstiri.

Și așa fu. Peste alți câțiva ani două schituri, ca doi ochi gemeni, străluciau albe, pe creasta colinelor, printre teii bătrâni și maici mișunau, cu hărnicie de albine, de ici-colo, coborând și urcând colinele. Zvon duios de toacă se respira în fiecare seară și dimineață din înălțimea colinelor și rugăciuni se împleteau calde în inimile maicelor și ale drumeților depe valea cu podișorul.

Dar minunea minunilor! Ciupercile aurite și măcieșii rumeni, din cari trăiseră fetele de împărat, după moartea lor fură purtate de vânt, părăsiră colinele și o luară mai la vale, prin pădure, risipindu-se în toate părțile...

În locul ciupercilor crescură tufe de porumbele, iar în locul măcieșilor crescură dafini. Atunci maicile botezară mănăstirile Dragomira pe una și Dafina pe cealaltă. Maicile uscau în cuptoare de pământ bobifele de porumbele și foile de dafin le prăjeau

la soare, avându-și astfel și ele câștigul lor. Astfel le găsi pe toate într'o zi ferbinte de vară prințul Fulgușor, care sa rătăci prin partea locului, singur, singurel, fără pic de suflăt insoțitor . . .

Doamne, Doamne, frumușel și drăgălaș mai era prințul Fulgușor ! Nu era el înalt ca ceilalți prinți din povești, ba mai degrabă era mititel de tot, dar ușor ca un fulg și subțire ca o nuia. Fulg îi era pasul ; fulg, vorba sburătoare ; fulg, mustăcioara galbenă, deabia răsărită în jurul buzelor proaspete de față . . . Dar în ochii căpriei avea hotărâri de bărbat și mâna-i era de oțel. Scotea bucuros spada din teacă și nu se temea de nimeni și nimic.

Il iubeau fetele de împărat, minune mare, și'l pețeau ele singure, prin crainici călări, încărcăți de daruri ; dar Fulgușor nu dorea deloc să se căsătorească, căci n'avea penține. Mamă, tată avea ; surioare, frați tot așa ; și fiind cel mai mic din casa împăratului Peană-Albă, nici măcar gândul la domnie nu'l chinuia . . .

— Lasă'l în voia lui, se ruga Domnița Porumaița, maică-sa. Să fie fericit cum o vrea ! . .

Și așa prințul Fulgușor hoinărea pe unde-i plăcea și n'avea grije de nimic . . .

Se rătăcise acum, în ziua aceia de soare fierbinte, în mijloc de pădure, și ajunsese în umbra plină de răcoare a teilor, la izvorul ce pleca dintre ierburi, spre podișorul dintre colinele îngemănate. Intoarse capul de vre-o câteva ori spre mănăstirile albe și fiindcă îi plăcu locul se opri, tocmai în fața podului. Năduful era mare și prințul sufla ca un foiu, de căldură. Iși șterse fruntea cu un smoc de iarbă verde și se așeză pe un cot, la umbra unui teiu înflorit. Miile de flori galbene ca ceara, îmbibate de miere, își scuturau fulgii de aur peste capul gol al prințului. Smirna lor cobora mulcom depe crengi și i cernea alintări mângăioase pe obraz. O ameteală ușoară îl fură, ochii i se împăienjeniră și adormi ușor ca un copil, ori ca un fulg ce era.

Cât o fi dormit nu știi ; dar deodată ceva îl trezi. La început nici el nu știa bine ce poate fi, dar nu peste mult își dete seama că un fâșăit și un târșit oareșcare coboară depe colina din față. Nu trecu multă vreme și suflări curioase se deslușiră apropiindu-se de el. Apoi un glas ca din fundul pământului făcu : hu, hu !

— O fi vre-o bufniță, ceace nu m'ar mira prin pustietatea asta, își zise prințul.

Dar din colina îngemănată, dela spatele lui, se răspunse tot așa. Hu, hu !

— Asta nu-i lucru curat, se gândi acum Fulgușor și sări în sus

Atunci suflările pe cari le auzise mai înainte, se înteriră și cât ai bate în palmi pe cărare se ivi o făptură, jumătate om, jumătate altceva ; adecă jumătate femeie, jumătate smeu ; cu obrazul hâd și chica sburlită și cu aripi cărnose de liliac în spate. La picioare avea ghiare cu pielită 'ntre ele și mai mult se târa, decât umbla . . .

Prințul Fulgușor trase sabia din teacă și întrebă ?

— Cine ești și unde mergi ?

— Sunt Colina, fată de smeu și merg la sora mea geamână Maidana, depe colina ceialaltă.

— Că ai purces din smeu, vād, zise privind-o fără frică prințul Fulgușor. Dar cine a fost mama, care te-a putut naște ?

— Hu, hu, mama mea e Muma Pădurii. Dar mumă rea a fost, căci ne-a ucis pe amândouă . . .

— V'a ucis ? Poate ereați prea frumoase și se temea să nu cumva să vă fure cineva ??

— Ba. De frica soțului ei Moș Cleanțu a făcut-o. Și ne-a îngropat aici, în colinele acestea două.

— Hm . . . făcu prințul.

— Dar pace n'avem, căci dorul de soră ne muncește mereu, hu, hu !

Și cât ai bate 'n palmi pieri, urcând cărăruia spre colina vecină.

Fulgușor stete o clipă 'n cumpăna.

Dar iată că depe colina spre care mergea smeoalca, porni acelaș vājăit și tārăt. Apoi o chemare din adânc de inimă : Hu, hu !

— Aha, e geamăna, își zise Fulgușor și întorcându-se se propti bine pe picioare, așteptând să vadă ce-o să fie.

Când colo, ce să vadă?

Și peste câteva clipe se arată altă smeoaică, aiddoma ca ceilaltă și totuși alta...

— Cine ești și unde mergi? întrebă Fulgușor fără frică.

— Sunt Maidana și merg la sora mea Colina, cea de dincolo, făcu cu glas gros fiica de smeu.

— Păi, n'ai întâlnit-o, că tocmai urca dealul spre tine, se miră prințul.

— Nu. Mereu ne căutăm și nu ne putem întâlni. Și chiar de ne-am întâlni, nu ne vedem una pe ceilaltă... Și nu mai putem de dor, suspină smeoaica.

— Poate sunteți vrăjite de cineva, să n'aveți pace în mormânt, se încumetă a rosti prințul.

— Așa-i. Ne-a blestemat Moș Cleanțu, care a aflat obârșia noastră. Și a încărunțit pe mama'n bății, alungând-o, de mereu rătăcește de atunci prin codru... Hu, hu!

Și învârtindu-se pe loc de trei ori, o porni val-vârtej spre colina surorii-și.

Prințul Fulgușor se scutură odată, se frecă la ochi și se așeză iar pe cot, la umbra teiului. Dar abia moțai de vre-o câteva ori, cu capul căzut pe piept, în căldura cea istovitoare, când o musculiță îi trecu peste obraz și'l trezi din somn.

În liniștea înmiresmată a pădurii nu se mai auzia nimic. Tăceau frunzele din tei, și florile conteniseră a cădea. Numai smirna stăruia grea și îmbătătoare în văzduh.

Atunci deodată, ca izvorit din neant un fir de glas subțire prinse ființă, undeva departe. Prințul ridică capul și ascultă. Sunetul venea de undeva de sus și se apropia mereu. Era un cântec frumos, cântat de glas de fată. Câte odată s'ascundea, apoi iar se ivia; parcă ar fi șerpuit în unde, pe deasupra coroanelor de tei, risipit pe aripile depărtărilor, adus înapoi... Era ca o chemare nespus de duioasă.

— Frumos, își dădu părerea prințul.

Dar iată că simți cum un pas ușor se apropie și când se ridică să vadă mai bine, pe podișorul dintre coline se arată o făptură de zână, bălaie ca o sânziană, cu ochii viorii, investmântată de sus până jos în haină lucitoare galbenă. Până și picioarele îi erau încălțate în opinci galbene.

— Cine ești și unde mergi? întrebă prințul, care se obișnuise să facă întrebarea asta, care îi deschidea drumul spre multe taine.

— Sunt Crăița, fiică de împărat și merg la sora mea Răsura, răspunse cu glas fermecător tânăra.

Și iar începu să cânte.

Prințul nici n'avu vreme să zică ceva, când din colina ceilaltă auzi ca răspuns același viers dulce, fermecat...

— Sora ta cântă? întrebă prințul.

— Ea. Mă duc s'o văz, că nu mai pot de dorul ei! răspunse zâna și porni în susul colinei cu pasul ei plutitor.

Prințul nu fu leneș și hai, după ea. Când crezu însă c'o ajunge, iată că pieri, pela mijloc de colină. Și fulgușor la ce s'o mai urmărească, dacă n'o vedea.

Dar iată mări, că de sus cobora acum altă vedenie, tot așa de frumoasă, investmântată în culoarea rumenă a zorilor. Ea purta pe buze același viers de dor și de chemare, ca sora ei geamăna, căutând-o în lunecarea ei spre vale.

— Tu ești Răsura și mergi la sora ta Crăița? o întrebă el.

— Tocmai precum spui! s'auzi ca un ecou răspunsul.

— Domnița Crăița numai ce urcă dealul spre tine, o liniști el.

Dar zâna scutură tristă capul.

— Așa ne căutăm și nu ne întâlnim niciodată, suspină ea...

— Oare dece? întrebă cu toată mila prințul.

— Suntem blestemate de tata, Craiul Sâncian, care a murit de dorul nostru, după ce mama vitregă ne-a izgonit și n'am mai vrut să ne întoarcem acasă...

Și vedenia o luă înapoi spre colina ei.

Atunci prințul hotărî să o urmărească până sus. Dar în clipa următoare Răsura

rieri și pe lângă el trecu Crăița cea galbenă. Cu pasul sprinten se întorcea înapoi spre colina ei. Prințul se întoarse și o urmă pas de pas...

Trecură prin șerpui de cărării pietroase, până ce izbutiră a ajunge sus. Acolo o grădină de ciuperci, cu pălăria galbenă mătăsoasă, îi vrăji vederea. Erau atât de dese și de potrivă ciupercile și atât de frumoase cu pieița lor lucioasă, că prințul nu putea destul să se mire. Un miros crud, dar gădillor pornea dela ele.

— Sunt creștele mele, îi zise cu mândrie fata de împărat și zâmbi fericită. Dacă n'ar fi dorul de surioară, n'ași mai dori nimic pe lume, adăugă ea.

Prințul vroi să zică ceva, dar într'o clipă toate pieriră și el se trezi pe colina ceialaltă, a Răsurei. Acolo un raiu de flori înrumenite, de măcieș îi fermecă privirea. În mijlocul lor stetea fata de împărat Răsura și zâmbea strălucitoare'n halna-i ca zorile părguite de soare...

— Dacă n'ar fi dorul de surioară, ași fi cea mai fericită depe pământ, zise ea.

Dar când prințul vru să zică ceva, pieri și raiul de răsuri și crăiasa lor fermecată.

Atunci prințul pricepu, că nici aceste biete suflete n'aveau pace în mormânt... și o lacrimă îi umezi genele.

Fulgușor se trezi iar sub teiu, stând sprijinit într'un cot. El privi cam amețit, dar cu băgare de seama jur împrejur de sine și recunoscu cele două mănăstiri albe, ce scânteiau printre vârful teilor.

— Ce frumoase sunt și gemene și ele! își zise. Nu știu de ce stau aici, când ași putea să mă duc să le văz.

Și numai decât porni cu pasul lui de fulg și cu mâna pe spadă.

Dar iată că un picurat de toacă, ca un svon de rugăciune, se stârni în seninul de sus. Numai decât altul, depe colina ceialaltă îi răspunse, cu aceiaș chemare blândă. Apoi svonurile se îmbinară într'o împletire armonioasă, cu svâcniri calde și prelungite, și se stinseră treptat, murind deasupra crengilor de tei în floare.

Iată însă, că pe poteca unei coline coboară în jos o maică tânără, în haine lungi albe, frumoasă ca un inger. Ea ajunge pe podișor și trece mulcom pe lângă prinț.

— Cine ești și unde mergi?

— Sunt maica Dragomira și merg la surioara mea Dafina...

... tot maică și ea pe colina ceialaltă, adăugă prințul Fulgușor.

— Intocmai, suflă ușurel fecioara.

... și de a cărei dor ți se usucă sufletul, mai adăugă odată prințul.

— Intocmai. Dar de unde știi așa de bine??

— De trei ori s'abătu vraja pe dinaintea ochilor mei și să nu înțeleg nimic? se mânie Fulgușor.

Când colo, din partea cealaltă înaintă, tot albă ca o peană de lebedă, altă maică.

— Tu ești Dafina și mergi la sora ta Dragomira, așa-i? Și niciodată nu vă întâlniți, cu toate că treceți una pe lângă alta, așa-i??

Capul fecioarei se înclină ca un crin secerat de furtună.

— Ne-au blestemat logodnicii noștri, pe cari i-am părăsit și ne-am călugărit...

— Destul din vrajă! strigă mânios prințul și ridică sabia în sus. Apoi făcu semnul crucii cu ea, în cele patru colțuri ale lumii și urcă fugind o colină. Acolo găsi pe maica Dragomira ingenunchiată singură în mănăstirea albă.

Prințul își plecă și el genunchiul în fața altarului și se rugă:

— Desleagă, Doamne, de vrajă sufletele nenorocitelor fete de smeu, fete de împărat și maici sfinte! Să se întâlnească și să fie veșnic împreună!!

Și iar făcu semnul crucii cu spada în cele patru părți ale lumii.

Apoi tot în fugă urcă colina ceialaltă, unde găsi pe maica Dafina ingenunchiată în mănăstirea goală. El se rugă lui Dumnezeu să destreme blestemul ce apăsa bieteile suflete nevinovate, întocmai cum făcuse dincolo. Și iar spada scăpără în semnul sfânt al crucii, în cele patru părți ale lumii...

Apoi prințul Fulgușor se văzu iar jos, tub teiu, cu capul sprijinit pe un cot. Privea mănăstirile albe prin păienjenishul ochiului său frânt de puterea somnului.

Dar deodată minunea minunilor se înfăptui. Mănăstirile se clătinară cătinel-cătinel, se aplecară una spre alta, se ciocniră într'o îmbrățișare supremă, apoi se năruiră contopite. Atunci dealurile gemene se scuturară odată greu și copacii depe ele se legănară și se culcară într'o dungă la pământ. În mijlocul dealurilor se făcură două scufundături și ele creșteau, creșteau mereu, lărgindu-se, sorbind și înghițind țărâna, ca două pâlnii uriașe... Și dealurile se făcură coține, colinele movilițe și movilițele două mușuroaie de furnici...

Apoi o gură de vânt trecu și le spulberă, de rămase numai o grămăjoară de grăunțe de nisip...

Și două gânganii, destremară cu piciorușele lor grămăjoara, de rămase pământul neted ca palma...

Iar prințul se trezi deabinelea din vis și pieri în mijloc de codru des... Și ia tă așa, vă povestii c'o poveste mai mult...

Epigrame

de M. Ar. Dan

Unui învățător

Care a cerut să fie primit
în Asociația Scriitorilor
Români Bănășeni, „Altarul
Cărții” a cărei statute
cer ca „ori ce membru
trebuie să aibă cel puțin o
carte tipărită”

*De voești ca să ai parte
Ca să întri la „Altar”
Scrie repede, o carte...
Fie chiar abecedar!*

Unui prieten

bolnav de pietre de ficat
în cură la Călimănești

„apa trece, pietrele rămân”
(Zicătoare din bătrâni.)

*Bea la apă ne'ncetat,
Dar constată disperat
Și mereu, într'una spune:
Apă beau ... piatra rămâne!*

Globului pământesc

Care, bietul, vede cum toată
lumea „se 'nvârtește” și —
majoritatea — se îmbogățește
peste noapte...

*De geaba te 'nvârtești mereu,
Mă iartă, dar e crezul meu...
De nu-o fi așa, nu'mi zi pe nume,
In veci cu doi „poli” vei rămâne!*

Lui Păstorel Teodoreanu

care a cetit la o șezătoare
literară din Iași un fragment
din noul său volum intitulat
„Vin și apă”.

*Când ai cetit la șezătoare
Din cartea ta, vre-o două oare,
Șoptea auditoru 'n sală:
„Nu-i vin și apă'i, apă goală”!*

Unui proprietar de tipografie

care a anunțat prin ziare că
„a primit din străinătate
caractere noi” pentru tipografia sa.

*După modesta mea părere
— Și, vezi, mă rog, iertare'ți cer —
Tu lipsă duci de „caractere”
In schimb nu ai nici caracter!*

Sat muntenesc

1. Peisaj.

*Șindrila 'mbătrânită de pe casă
S'a aurit subt razele de lună.
Păduri adorm în foșnet de mătasă,
In liniști de văzduh și noapte bună,*

*Pe drum se joacă umbrele de sălcii
Și 'n țarm de rîu copilăria mea,
Cu raci ieșiți din scocuri și cu melcii...
—Și a căzut în nesfârșit o stea...*

2. Vraja.

*Acolo unde 'n cerc se învârtește
Șuvița de pârîu, mi-e ursitoarea.
Cu trei vergele de alun vrăjește,
Ca să-mi întorc spre satul meu cărarea.*

*Un cânt ispititor e vraja ei...
Parcă i un cor de îngeri peste sat,
Ecou îndepărtat de clopoței
Și cântul mamei când m'a legănat...*

3. Vis.

*Sat muntenesc în care m'am născut,
In care mi-am lăsat copilăria toată,
Tu satul meu cu 'ntâiul vis durut
Și întâia dragoste nemai uitată,*

*Ingroapă-mi sufletul în liniște de noapte
Și 'n murmurul tăcerii tale sfinte.
S'aud de dincolo de vis aceleași șoapte
Ce mi le-au spus părinții din morminte...*

Grigore Bugarin

Zvârcoliri

— Fragment dintr'un roman —

de I. Ț. Jebeleanu

»Omul e peste tot . . . om«

Tăutu, gornistul școlii militare, anunța printr'un tremolo dulce, mai dulce ca altădată, sfârșitul meditației.

Când cântul lui e scurt, fără repetire, fără strigăte de „domni elevi la adunare”, exprimă indispoziția, posomorârea generală.

Și de data asta cântul lui era dulce, prevestitor, plutea în aer că mâine va fi învoire generală.

— Ce o mai fi că țiganul nu mai tace cu trompeta lui, zise elevul Pop. V. către camarazi.

— O să vedeți c'o să revină Dl. Colonel asupra dispoziției de eri. În definitiv să pedepsești o școală întreagă pentru câțiva derbedei cari și-au permis se sară gardul noaptea, unde s'a mai pomenit ?

— De ce derbedei . . . se complectase discuția cu o voce anonimă ;

— Pentrucă suferim cu toții în urma lor . . .

— De unde era să știe ei că lucrurile ajung până aci ?

Aprobând și dezaproband, grupul de văcsuitori de ghetе, s'a împărțit în două tabere, pro și contra, pentru autorii escapadei de azi noapte.

Și așa discuția s'ar fi întins cine știe până unde dacă trompeta țiganului n'ar fi anunțat vehement adunarea, mai dulce rugăciunea și'n scurt timp și dulce de tot . . . stingerea. Se puse capăt la toate. Nimic, nici o mișcare, afară de pașii sentinelor pe afară și prin dormitoare același cântec monoton, repetat de plantoane.

— Să dormi pe nopți ca astea ? Hai Vasile afată, ar spuse elevul Nemoianu Ion, camaradului vecin de pat și suferințe. Ne tupilăm pe lângă șopron, prin dosul bucătăriei sărim cișmeaua și am scăpat. Traversăm parcul Bibescu și ne oprim în partea de NW.; prea e de tot frumos să dormi pe o noapte ca asta . . . mâine și mâine noapte o să dormi destul; restul complectezi cu somnul de vecie !

Nu . . . și nu a rămas. Nu și-a putut convinge camaradul pentru seara asta.

Elevul Nemoianu nu putea dormi. Avea nevoie de o spovedenie, care-i frământa sufletul. Dar cine e omul care o să-l asculte la o oră ca asta ?

Pe unde or mai fi și camarazii de altădată, de liceu, universitate ? Cum s'or fi aranjat în viață ? Or fi trăind fericiți ? Lăpădatu P. . . mort ; Matei Luca . . . Idem ș. a. ș. a. Ce e și cu destinul omului ? Dacă ar fi s'o trăești cum spune lumea (nu cum face) ar trebui să existe 1000 ani, ca să poți spune c'ai avut ceva parte din ea. De ce asta ?

Un mic calcul ! Până la 25 ești un elev al vieții și cu viață dela 25 la 50 ani ; restul nu mai contează, surplus de cele mai multe ori indezirabil. Ai va să zică 25 ani la dispoziție, din cari jumătate dormi, indiferent că dormi ziua sau noaptea dar dormi ; rămâne un alt rest de aproximativ 10—13 ani. În acest deceniu ți se cuprinde și lupta pentru existență, năcazurile etc. inerente vieții de toate zilele. (Toate astea presupunând că vei ajunge 50 anișori, purtându-ți cu greutatea anilor, gârbovenia pe 2 cărje. În acest caz ce mai rămâne ? Dar dacă nu ajungi acești ani ? Să nu-i mai socotim, după cum puținii bănișori în buzunar te fac să-ți ții mereu mâna la ei . . . și nu i numeri că poate . . . sunt mai mulți.

De ce toate acestea ? De ce toate îngrădimentele sociale ? De ce toate minciunile convenționale ? De ce când sacțiunea este același și intrasigentă, pe deasupra vremii . . . eri, azi și mâine . . . lutul și peste toate lințoliul uitării ! Sau pentru cei mulți acest „memento mori” e indiferent ? Ah ! De ce n'am și eu ceva din această indiferență . . .

Viața viitoare ? . . . Debilă consolare ; totuși un paleativ fără de care am înnebuni !

„Dar de ce într'a mea minte, astea amintiri se strâng?”

(Lamartine)

Dorina, prietena din vremuri mai bune! Ce o fi de nu mai imi scrie? Sunt luni de când n'am mai primit nimic. Trăește?

Și tiptil, profitând de ațipirea de o clipă a plantonului, se strecurase afară și de acolo în studiu...

Craiova, 25 Maiu 1934.

Scumpa mea Dorina,

M'am așezat să-ți scriu, să stăm de vorbă. Să nu te miri cum... așa dintr'o dată, multitudinea și diversitatea ideilor, sentimentelor ce mă copleșec, haosul intern, dezordinea.

Toate-mi cer intrarea 'n lume.

„Cer vesmintele vorbirii“... (cum spunea Eminescu), îmi imunizează judecata, mâna.

Incerc să mă liniștesc, să pătrund în adâncul lor și să aflu misterul care azi le dă aripi și direcția în spre tine. Să fie în legătură cu evenimentul de azi? Și el și... altele! Cui să scriu, dacă nu celei ce la despărțire i-am promis să-i împărtășesc momentele de neliniște? Ori starea mea de azi, vrând-nevrând mă pune pe acest drum și numai la tine, pentru că mă înțelegi și ști erta. Vei găsi că e o slăbiciune de ați scrie numai în astfel de stări! Exact, dar mascându-mi debilitatea, n'ași comite un sacrilegiu mai mare?

Azi, sunt iarăși Gionny din plimbările nocturne de altădată, deși peste câteva ore o să am în cap o cască de pleu (măine simulăm un atac), armă, cartușieră, baionetă, mască și o raniță cu pietre. Voi fi un altul, pe care în rândul celorlalți n'ai să-l recunoști!

Îți mai aduci aminte de anii dulci ai copilăriei? Eu aveam comanda unui grup de strengari, iar tu erai însărcinată cu ceea ce noi numim aicea: serviciul de informații. Și sfârșitul? Tragic! Ai fost învinovățită de trădare (i-ai spus lui Nanu unde s'a ascuns fiecare) și condamnată la moarte prin împușcare. Am executat cu revolverul cu... dopuri sentința Curții Marțiale, trăgându-ți în față un glonte; și-a curs sânge din nas și războiul a luat sfârșit cu o bătăie generală... executată chiar asupra comandantului.

Istoria se repetă... spun cei ce scriu despre războaie și cum pentru mâine sunt comandantul unei grupe, adverse forței majoritare, am nevoie de un serviciu de informații bun. Te-ași fi chemat dar... istoria... istoria m'a oprit, — deși azi puteai foarte bine să fi mai atașată comandamentului. Ia notă: comandantul e fericit dacă fidelitatea și-o manifesti dela distanță și-ți rezervi rolul pentru războiul de mâine.

Devin același Gionny de altădată, pe nopți ca asta, frumoasă, pentru că e mai liniștită, mai plină de mister ca altele. Nu știu de unde provine misticimul ei, dar în astfel de ore târzii, nași schimbă farmecul de a admira un licuriciu, scâncetul unui greer, cu nimi, în lume.

În astfel de nopți, departe... departe cine știe unde de pereții reci ai cazarmei mă perd pe constelație, așa cum unul după altul se perd astrele, echivalate în gândul meu cu pierderea de vieți. A cui o fi această stea mare căzută? Și'n mintea mea te-am scos la lumină, și-am dat viață. A cui? Mai trăesc colegii, prietenii, Dorina?

Și așa gândul meu fugar, s'a oprit la tine... acum o seară. Mi-ai fost o prietenă de idei (deși prietenii tinereții se bazează mai mult pe simțuri); astfel de prietenii există tot atât de mult ca lumea; celălalte sunt fragile, se evaporază odată cu ele.

Iar acum pentru că eticheta formei scrisorilor îmi cere ca să-ți vorbesc și despre viața distracții, sănătate, prognosticuri de viitor — și ca prietenii de idei — noutăți științifice, iar ca încheiere ceva... sentimentalism, permite-mi să satisfac această exigență a codului epistolar.

Viața? Viața! Într'un teritoriu de pământ de 3000 m. p. înconjurat de 4 pereți și păzit strașnic de oameni inarmați? N'ar fi un anacronism? Și dacă e frumoasă e frumoasă amintirea ei în viață... și nu viață.

Distracții? N'ași comite o a doua greșală vorbindu-ți de pregătirea războinică... distrându-ne? O să-mi spui că acum e pace! Pe teritorul nostru e războiu și o să

ai cunoștință de el dacă îmi va permite ... timpul, hârtia și împrejurările.

Prognosticuri? Am impresia că aicea mor. N'o să sfârșesc niciodată după cum n'o să aud cântând pe țigan „eliberarea!”

Din domeniul științei? Nu ni-se permite decât un gen de literatură... și din domeniul lui îți comunic că săgeata traectoriei tunului Berta — cu care asediau nemții Parisul — era de 7 km. în stratosferă, iar bătaia de 120 km. etc. etc. Să nu crezi cumva că sunt tocmai așa de belicos. Adecă cum vrei s'o iei. Așa câte o escapadă cu și fără consecință...

Acum o lună am asediat bucătăria — cu alții — prins și... m'am ales cu o lună consemn. Nu de mult nu am înțeles ce-mi spunea un căpitan, i-am spus un poftiți în loc de „ordonați”.

— Aici tănere se spune ordonați, de poftit se .. poștește la închisoare (o zi numai).

Alaltăeri cu câțiva camarazi ne-am satisfăcut pasiunea de noctambuli... astrali. Nu știu dacă vom scăpa teferi, după cum nu știu dacă cu rândurile de față, ies bine. În acest din urmă caz, n'ași scăpa de o pedeapsă, la noi acas numai când vorbești de copii, vorbești și de pedeapsă, ăștia aicea să nu crezi cumva că îmi acordă mai mult credit ca unui copil (dublă: întâi pentru că scriu la ora asta și'n studiu și aplicându-mi-se dreptul de censură care aici e nelimitat mi-ar ceti ... indiscrețiunile ... și secretul din nopțile trecute ... ar deveni public).

E cam riscant ... ajunge până azi; altădată și la lumină mai mult...

Te sărută cu drag:

Gionny.

.....
Se schimbase deja a-1 3-lea rând din sentinelele de noapte, când Nemoianu se strecurase furiș în dormitor unde cât a-i clipi din ochi de câteva ori ... era deja acas, eliberat, vesel lângă Dora.

... Și-ți spun ... ș'-ți spun dragă Gionny — așa i-se spunea în intimitate — că frumos ofițer te-ai mai făcut. Ah! dragul meu câte am să-ți spun! Dar să încep ... să nu perd timpul ...

... Scoală-te soldat.

La îmbrăcat și la spălat ... Cu ultimele note ale trompetei, se asociază unul, patru, dormitorul complet.

Va să zică sunt tot aici ... ah! ce impertinență să cânte chiar acum ... un minut încă și-mi era destul. Să-mi spună ceva? Dora când revii?

— Drepti ... strigă șeful dormitorului.

— Cine e elevul cu patul din fund? ... strigă ofițerul de serviciu.

— Nemoianu ...

— Nemoianu, la mine.

Și Nemoianu în halat alb, alb și el ca cerșaful din cauza lipsei de somn, visului, chinului de azi noapte, de ieri, de totdeauna, rămase stâlp.

— Unde ai fost azi noapte elev?

— În pat!

— În pat! În pat nu-ți era decât șapca în locul capului, și din pătură, o formă de corp care doarme iar D-ta ai zburat! Hm ... Te ții de prostii mereu ... Te dau în comisia de disciplină să te trimită la regiment.

Ora 12, ora de ordin la raport. Frontul format și cum s'a comandat drepti toată lumea a înțepenit.

... Elevul T. T. R. Nemoianu Ion ...

— 3 pași înainte D-le elev!

... pentru insubordonare față de regulamentul școlii, părăsind dormitorul după ora de stingere etc. considerând că nu e la prima abatere etc. etc. se pedepsește cu 10 zile carceră ...

Ofițerul de serviciu închise condica de ordin la raport și indolent:

— Sergent de zi, ia pe elevul Nemoianu și bagă-l în carceră.

Un oftat lung fu sfârșitul acestui deznodământ.

Rămâi în templul dragostei

Pășește 'n templul sacru din mine și rămâi
Cu lacrima din urmă și dorul sfânt dintâi.
Să fim o lume nouă în vechea lume noi,
Să-și cânte biruința triumfu 'n amândoi,
Să înecăm înfrângeri în unda voluptății
Și să 'nălțăm pe Eros pe brațu-eternității.
Iubirea ta, tu numai ești patria-mi de-acum
Și 'n ea mi-adun ruina speranțelor din scrum.
Și-or re 'nflori credințe scăldate 'n sevă nouă,
Sorbind o 'altă viață, a ochilor tăi rouă...
Ca pe un candid nufăr, visând pe albastre ape,
Iubirea- mi vei culege-o din tremurări de pleoape.

II

În flacăra din suflet am strâns esența vieții
Și, de-au cerut un licăr în tânga lor drumeții
Rătăcitori, eu n'am dat. Păstrat-am pentru tine
Vrăjitul jar de viață cu scânteeri divine.
Pe strunele-ți din suflet, — o arfă-eoliană—
O fată doară cântă: e alba ta Liană,
Și inima-ți și gândul, simțirea ta păgână,
Lianeii ca pe-o rugă le'nalți, că ți-e stăpână...
Iubirea, slăbiciunea puterii și putere
A celor slabi, iubirea, isvor de re'nviere,
Fântână de himere, extaze instelate,
Plutiri de doruri sfinte, visări melodizate,
Al vieții și al morții alb idol triumfal,
Cu-ofrande 'nsângerate și zâmbet de cristal,
Ea, paradis al cărnii și-al inimii infern,
Culmi mândre și abise cu-al lor ecou etern,
Demonică-armonie și psalmul din altar
Și visul ce trăit-a întâiul solitar,
Otrava și nectarul unite 'ntr'un caliciu,
A fericirii rază și-al temniții supliciu,
Statuie-a amăgirii cu-a lacrimii coroană,
Balsam de vindecare și 'n veci deschisă rană,
Ori cum ți-ar fi iubirea — ciulini sau iasomie—
Eu vreau să-i fiu stăpână și sclavă pe vecie...
Ingenunchiază 'n templul iubirii și rămâi
În nimbul de lumină al crezului 'dintâi...

Liana Jar.

Figurine din Balcic

de Alex. Ceapă

Mă obișnuisem ca'n fiecare după amiază, după ce-mi terminam serviciul la școala primară de băeți, unde eram învățător, să pornesc spre țărmul mării, ca să mă recreez. Nu știu de ce marea aceea de apă care se încrețea în valuri de spumă și se întindea până în zărilor albastre — și până dincolo de zări — îmi aducea, pe atunci, liniște în suflet. Nu știu de ce murmurul ei mă îndeamna să cad într'o visare plăcută și melancolică. Priveam suprafața ei albastă și'n suflet mi se năștea dorul de a porni într'o călătorie în tainicul orient. Uneori vedeam în zare câte un vapor de călători care trecea dela Constanța spre Constantinopol, ori poate se ducea și mai departe — cine știe? — și'n suflet, părerile de rău, că nu pot pleca și eu într'o asemenea călătorie, deveneau mai apăsătoare.

Mă tolăneam pe câte o stâncă pleșuvă, bătută veșnic de valuri. Cu privirile pierdute în zare, iar cu mintea căutam să-mi imaginez priveliști orientale, mireisme de vis, fapte de cadane melancolice, dar pline de vrajă, și scene, multe scene din viața mohamedanilor. Vedeam înaintea mea, ca prin vis, viața neastâmpărată a femeilor din haremurii — cu toate că știam că Kemal Pașa a interzis cu desăvârșire acest fel de viață, dar imaginația mea continua să alerge spre alte timpuri, cu alți oameni, cu altă viață.

Și într'o zi, tot după amiază, mi-am luat dela un prieten romanul Europolis al lui Jean Bart și am pornit în spre mare. Era o după amiază de Iunie, cu soare strălucitor, cu aer curat, cu cântec de pasărele și cu un cer senin și zămbitor ca o față de copil. Și'n marginea mării mi-am ales un loc — pentru ca să-mi tihnească lectura — între niște stânci roșii mâncate pe alocuri de asprimea vremurilor. Înaintea mea aveam marea cu valurile, iar în spate aveam panorama plină de vrajă a Balcicului, cu căsuțe mici, acoperite cu olane și țigla peste care, vremea și-a așezat mușchiul ei verde. Verdeța pomilor de pe alocuri înveselea și împodobește casele mici cu cerdacuri timide și fricoase — parcă — în fața de gigant a mării, care spumega în cântec de valuri. În fiecare casă, în înfățișarea ei, se vedea un aer de tăcere, de pace, și în sfârșit era un ceva care-ți inspira melancolie și un dor de viață pașnică. Minaretele dela geamii, ascuțite ca niște săgeți enorme, se înălțau spre cerul albastru.

Cetisem câteva pagini.

Respiram cu plăcere mireasma valurilor sărate.

Când mi-am întors privirile într'o parte, am văzut că se apropie de stâncile unde sedeam eu, o față, o turcoaică investmântată într'un roșu trandafiriu. Feregeaua îi flutura în suflarea curențului marin, desvăluindu-i trupul de copil îmbrăcat în rochia încrețită și strânsă în jurul glesnelor, ca niște șalvari. Iac-macul subțire și de culoarea șofranului, încrețit la frunte, ca o coroană de flori, îi cădea pe spate în valuri ușoare.

Pe mine nu m'a văzut.

A înaintat câțiva pași în spre țărm. S'a uitat în dreapta și în stânga și când s'a încredințat că e singură și-a luat feregeaua și iac-macul depe fața-i drăgălașă, cu ochi negri strălucitori cu obraji trandafirii și cu gura mică și cărnosă și a privit în spre Balcic.

Eu din ascunzișul meu, mă uitam curios la făptura ei de copil, căruia nu-i dam mai mult de cinsprezece ani. Simțeam că iubește și vedeam cum ochii ei negri strălucesc sub patimă iubirii dulci. Sprâncenele îi erau negre și subțiri trase cu cerneală de China.

Dar iat-o s'a așezat pe o stâncă, cu fața în spre mare. Văd cum îi atârnă în jos picioarele ei mici încălțate în sandale și care-mi închipui -- ar fi foarte frumoase dacă ar fi goale. Privirile i se duc în larg. Oțtează. Și oțtatul ei e pornit din adâncul pieptului, căci văd cum sânii i se ridică în ritm de dor neîmplinit. Oțtearea — poate — îi ușurează sufletul, de patimi, și mintea, de gânduri chinuitoare.

Și a stat micuța turcoaică aci pe stânci, mult timp. Pentru ce a venit? Pe cine aștepta? Ori aștepta clipa ca să se arunce în mare. Eu, nerăbdător așteptam să văd sfârșitul.

Din când în când turcoaica își arunca privirile spre Balcic.

Intr'un târziu — cred că era obosită — s'a tolănit pe asprimea stâncii, în ploaia de aur a soarelui. S'a întins leneșă pe șoldurile în formare și s'a prăjit la soare.

Dar surpriză. Văd că se apropie de noi un turc mic și tânăr ca și turcoaica tolănită pe stânci. Fesul roșu îi sta pe spânceană dreaptă. Ciucurile negru din creștet îi juca într'o parte Avea haine bleu-marine. Se apropie și mai mult de ea. Ea l-a văzut și s'a ridicat în sus, frumoasă și mlădie Turculețul a îngenunchiat la picioarele ei ca înaintea unui altar sfânt. A spus ceva neînțeles apoi a deschis o tabacheră frumoasă, cu tutun auriu de mătăasă. Fata a râs cu glas cristalin, plină de veselie, a răsucit o țigară cu degetele ei micuțe, a aprins-o și apoi i-a dat-o lui.

Probabil, erau logodiți.

Am văzut apoi cum ea i-a întins cei doi trandafiri, lui.

— „I-am cules pentru tine, Huseim. Inima mea este aprinsă. Arde pentru tine, zise ea piină de emoție.

— „Ce frumoasă ești tu Ficrie! Vorbești și reapiarația ta parfumată o simt ca un zefir cald de primăvară. Inima mea te iubește. Calea să-ți fie numai cu flori. Ai cules roze pentru mine? Alah să-ți dea un suflet bun ca parfumul lor. Parfum scump să-ți fie trupul mic.

I-a sărutat vârful sandalelor ei. A îmbrățișat-o și a sărutat-o apoi pe gură.

— „Ficrie gura ta e o roză parfumată, aprinsă de dor. Ce ochi negri ai! Ochii tăi sunt izvor sfânt de fericire.

Erau mai mult doi copii, decât doi îndrăgostiți.

La marginea mării, în cântec de valuri, în mijlocul unei singurătăți tainice, cei doi logodnici s'au unit—poate-pentru prima dată, într'un sărut cald, amețitor.

Martori le-a fost marea cu valurile, soarele și cerul și privirile șirete ale mele. Intr'un târziu s'au despărțit plângând.

Cine știe pentru ce?..

Sus în apele vădudului a ciripit o rândunică.

Din cea mai apropiată casă din Balcic, un patefon cânta o romanță sentimentală.

Iar eu n'am mai putut să cetesc. Cu privirea pierdută în marea cu valuri de spumă, am rămas până în apusul soarelui, gândindu-mă la iubirea lor de o clipă; o mică poveste cu parfum oriental.

Plecare.

— Aceleiași —

Te-ai dus să nu mai vii și nici
O sărutare dată la plecare!..
Și-atâtea săptămâni fără 'o scrisoare!..
(Iar an veneau legate cu panglici..)

Cum ai ieșit la clampa ușii-am stat;
Lăsase mâna ta o filigramă..
Sfielnic clampa ușii-am sărutat
Plângând, cum se sărută o iconă.

Apoi pe drum și am urmărit trăsura
Cum se pierdea în praf, ca 'ntr'un șivoi:
Vreau să te strig ca să te uiți 'napoi
Dar clampa îmi pecetluise gura..

D. Iov.

U m b r a

de Mia Marian

Era ora când trec strigoii. Undeva un ceas spunea în limba lui metalică: — E miezul nopții. Mă oprisem. De ce m'aș fi grăbit?

O umbră s'a furișat și venea spre mine. O umbră neagră ca și noaptea din care s'a desprins. Nu atingea pământul și avea brațele întinse, capul dat pe spate și venea, venea către mine. O așteptam. Și așa o aștept de mulți ani. E oare noaptea împlinirii? mă întrebam eu. — Sau sufletul meu prea oboșit a creat o?..

Ea s'a oprit lângă mine. N'am întrebat-o cine-i, căci am recunoscut-o și m'a cuprins întreagă în brațele ei diafane și m'a furat în lumea ei imaterială, ca să mă poarte prin lumi de vis, prin lumi albastre, născute din pulberea de argint a lunii.

I-am simțit respirația fierbinte pe frunte și am simțit cum mă ardea, iar sufletul meu i se dăruise. Am rătăcit împreună prin zări albastre, pe unde numai gândul poate rătăci și inimile noastre, și-au cântat cele mai duioase melodii. Mă dăruisem unei umbre și mă contopisem cu ea. Știam că are o viață efemeră, dar clipa își ajunsese beatitudinea. Și. . . ce însemna o biată veșnicie searbădă, în fața unei clipe sfinte?

Undeva pe cerul albastru, luceafărul tremura și ne învăluise în razele lui de ghiață.

— Pentruce lucește atât de feeric luceafărul?

Am întrebat eu!

— Pentrucă e întuneric, mi-a răspuns umbra.

Și-am înțeles atunci, dece era atâta belșug de lumină în razele lui. Și am înțeles marele preț al luminii. — Înțunericul.

— Ști cine sunt? — m'a întrebat umbra.

— Știu, i-am răspuns eu. Ești iubirea.

Și ea și-a întins brațele ei imateriale și zâmbind cu ochii la stele, mi-a spus:

— Eu sunt clipa, și'n mine e toată veșnicia.

Pe urmă a tăcut. Și tăcerea mi-a cuprins sufletul. Tăcea noaptea, tăceau stelele tăcea cerul. Eu mi-am închis ochii, să închid în mine această binefăcătoare tăcere.

Târziu am întrebat-o în șoaptă.

— Pentruce-i atâta tăcere?

— Tăcerea vorbește — mi-a spus ea — e glasul iubirii. Să nu profanăm tăcerea. Am simțit atunci un fior divin. Era religiozitatea clipei pe care o trăiam.

Mirosia pământul a primăvară, efluvii parfumate se înălțau în aer, iar florile își deschideau petalele. Sosiau zorile. Lumina luceafărului pălea. Ciriplitul paserilor a spart tăcerea.

Umbra, cu brațele întinse spre cer, cu ochii spre stele, diafană cum venise se pierdea în zare.

Am întins brațele rugătoare spre ea, și-am întrebat-o încă odată.

— Cine ești tu?

— Eu sunt durerea. Tu m'ai chemat și am venit, ți-am dăruit o pulbere de vis, ca să trăiesc în tine când nu mai sunt.

Pe urmă, am văzut-o murind în răsăritul soarelui. Și am plâns, căci deși plecase trăia în mine.

CARGA

de Dem. Psatta

Ce puțin mi se pare de-atunci și totuși ce lung și greu a fost urcușul vieții! Eram copil. În orașul în care m'am născut, oraș ce-și seamănă căsuțele umile pe trei coaste de deal, cari toate sfârșesc coborârea pe cheiul pietruit al malului Dunării, aveau Turcii obiceiul să ia puii de stâncuță din cuiburile presărate printre stâncile prăpăstioase și să-i crească acasă cu bucăți de carne crudă ori cocoloși de pâine, domesticindu-i pe'ncetul.

Intr'o după amiază de joc, în schimbul unei bucăți de pistil, am căpătat și eu dela Giafar, băiatul tătorului de lemne, un puț micuț de stancă. O cioară cu cașul galben pe marginile ciocului, cu penele abea mijite și cu un cap prea mare pentru trupul ei micuț.

Ascunzând-o'n sân, cu ochii strălucitori de bucurie, sărind într'un picior tot drumul, ajunsei acasă

Mama, de cum mă văzu cu cioara golașe, se făcu foc. Repede îmi încercă urechile și fără s'apuc să-i spun o vorbă, mă mângâie cu câteva palme, izbucnind:

— „Ce ești tu, haimana de stradă? Cum de-ai îndrăznit să faci o asemenea faptă, ai? Cum? Vrei să ajungi un criminal? Am să-ți tai degetele pe tocător, să vedem cu ce ai să mai furi puii dela mamele lor? Asta ai învățat tu acasă sau la școală?”

Și iar mă scutură bine.

Furia mamei a fost atât de iute, încât abea izbutii să mă desmetesc și printre șirurile de lacrimi să-i spun că Giafar a luat stâncuța din cuib și că el mi-a dat-o mie, în schimbul unei bucăți de pistil. Atunci mama își mai potoli mânia și se adresă servitoarei:

— „Marlo, să te duci numai decât și să-i dai drumul pe canară* ca s'o ia ciorile și s'o ducă în culb.”

A fost nevoie de plâns cumplit spre a hotărî pe mama să mi-o lase. A bea într'un târziu, când se săturase de văicărelile mele, mi-a dat îngăduința s'o păstrez, cu făgăduiala însă de a-i da libertatea să sboare la ciorile ei, de îndată ce va prinde aripi.

Mi-am șters lacrimile cu mâneca hainei, am uitat de usturimea urechilor și a obrazilor și'n grabă dusei stâncuța în șopronul din curte, ținând-o acolo închisă, până ce i-am făcut cușca dintr'o ladă scoasă din fundul pivniței.

O botezasem Carga. Așa a fost de părere și Giafar și de, el era un cunoscător. Zi cu zi, toate orele libere mi le treceam alături de cioara mea. După un timp, mărindu-se, am început s'o aduc prin casă și-mi pierdeam ziua'ntr'ea vorbindu-i și jucându-mă cu ea. Din ce în ce se făcea mai blândă. Nu mai ciupea când voiai s'o prinzi, nu mai zgâria cu ghiarele, cărâia vesel când veneam s'o scot din cușcă și eu mă bucuram nespuse de mult. Se împlinise și la trup, penele-i crescuseră din belșug, iar ochii-i păreau două mărgelile albastre, smulse dintr'un șirag și înflpte în căpșorul ei mic. Când o aduceam în odaia mea își încerca puterile aripilor, sburând de pe scrin pe marginea patului, apoi pe dulap, pe fereastră și de-acolo jos pe covor. Ii plăcea grozav să se plimbe pe covor și nu pășea ca orice pasăre, ci sărea cu amândouă picioarele de-odată, în salturi scurte. Uneori mă ascundeam în dosul patului și-o strigam pe nume. Se oprea pe loc, întorcea capul spre ascunzătoarea mea și tip, tip, sărind mereu, venea, găsindu-mă îndată. O luam atunci, o lipeam de obraji și mângâindu-i penele licioase, negre-albăstrii, o sărutam cu drag pe căpșor sau pe gulerul cenușiu din jurul gâtului.

Când se'ntâmpla să-i fie foame, cărâia tare de câteva ori și dacă vedea că nu m'apropii, venea în grabă și ciupindu-mă ușor, mă făcea să înțeleg ce vrea.

Deși mama mă certa de multe ori, ba că face murdărie prin casă, ba că mănâncă așa de mult, totuși se obișnuise atât cu Carga, încât în toate diminețile, prima ei grijă era să întrebe servitoarea dacă a oprit carne pentru cioară.

* Ganară — stâncile pleșuve din Dobrogea-

Dela o vreme, mai întâiu legată de picior cu sfoară, apoi liberă, începui să-i dau drumul prin curte să sboare, ca s'o obișnuesc a veni pe umărul meu, atunci când o chemam. In vre-o zece zile s'a învățat și cu noua slujbă.

Eram atât de mândru de ceace făcusem și atât de fericit că aveam o prietenă ascultătoare și bună, că de mult uitasem jocurile cu băeții nesuferiți, cari totdeauna îmi făceau în ciudă,

Odată am tras o spaimă grozavă. Pisica unui vecin a prins în ghiare cioara și abea după strigătele mele desperate, i-a dat drumul.

Am luat-o repede. Cum tremura mititica și cum se lipea de mine!

In ochi îi cetisem toată recunoștința datorită unui salvator.

Am dus-o în casă. Cu un pământuf de vată, mulat în tinctură de iod, i-am șters rănile făcute de ghiarele pisicii, iar peste tinctură am uns-o cu untdelemn, ca să n'o uture prea rău, așa cum făcea și mama cu noi când eram răniți.

Mai târziu, când țigăncușa mea se'mblânzise de-abinelea, am început să mergem cu ea și prin oraș. Sbura din când în când prin arbori, lăsându-mă să mă joc în voie, dar când o chemam, venea cărâind de mi se așeza pe umăr și porneam amândoi pe'nserat spre casă, deopotrivă de osteniți și flămânzi.

Intr'una din zilele lui August, stăteam în grădina publică privind cum o sumă de ofițeri dela marină, veniți în plimbare cu o șalupă, jucau popici, numai în cămașe, bând bere, după bere. Nu-i vorbă, că era și-o căldură cumplită! Cu toată umbra salcâmlor, te'năbușeai.

In orașul nostru, când se'ncingeau stâncile pleșuve, dogoreau pe urmă ca pereții unui cuptor de cărămidă.

Carga, buna și credincioasa mea tovarășe, acuma ajunsă la maturitate, sta cu-minte pe umăr, privind cu nedumerire la proștii ăia de oameni care pe o astfel de căldură se sbăteau atăta.

Un locotenent dintre cei cari jucau, veni spre mine și mă'ntrebă :

— „E legată cioara, micuțule?”

— „Nu domnule”, răspunsei, „că e foarte blândă”!

— „I-ai tălat aripile?”

— „Nu . . .”; apoi adăugai cu mândrie : „De ce să i le tai? Nu fuge. Am crescut-o eu de mică.”

Locotenentul se 'ntoarse către ai lui și prinseră a vorbi de cioara mea.

Eu mă umflam în pene, ca un om grozav, care a stârnit luarea aminte a atâtor domni.

De-odată Carga sbură de pe umăr. Deși nu eram atent la ea, am vrut totuși s'o opresc. Imi alunecă însă printre degete și se duse.

Auzind în același timp pe băiatul care așeza popicele strigând „nouă”, uitai pe loc de Carga, privind cu admirație la ofițerul care făcuse atâtea puncte dintr'o singură bilă.

După ce trecu entuziasmul, întorsei ochii spre umăr și văzând că stâncuța mea nu e, făcui o mutră de om încurcat. Locotenentul care nu-și mai deslipise ochii de la mine, fusese martor la toată întâmplarea și când imi văzu nedumerirea, izbucni răzând :

— „S'a duuus . . . cioara, puilule. A șters-o englezește. De-acum n'o mai vezi.”

Liniștit, ca un uriaș în fața primejdiei fără însemnătate, am zâmbit și umflându-mi pieptul, strigai cu putere :

— „Carga!”

Un foșnet de frunze, câteva bătăi din aripi și stâncuța, cărâind, veni în grabă de-și luă din nou locul pe umăr, jucându-se cu ciocul prin părul meu stufoș, ca și cum ar fi vrut să mă mângâie de lipsa ei.

Locotenentul rămase uimit. Camarazii lui, nu mai puțin. S'au minunat, s'au crucit și, după un timp, uitând de jocul lor, s'au apropiat de mine, înconjurându-mă. Locotenentul mă întrebă dacă nu vreau să-i vând cioara. Și în același timp scoase din buzunar o mână de lei de argint, jucându-i în palmă.

Deschisei ochii lacomi, privii argintul lucitor și rămăsei pe gânduri.

— „Ei, haide. Mi-o vinzi? Uite, îți dau cinci lei pe ea. O piesă de-astea mari.”

— „Știu care e de cinci lei, dar...”

Locotenentul urmă :

— „Tu crești alta și iară o îmblânzești. Nu-i tot una? În schimb ai cinci lei. Ei, mi-o dai?”

Amețit de bani, uitai adevărata prietenie a stăncuței și îndrugai încurcat :

— „Da, o vând”.

Făcurăm repede schimbul. El își puse cioara pe umăr mângâind-o și vorbindu-i ca să s'amuzeze, fiindcă nu-l vroia, eu îmfundai mâna în buzunar, cu piesa de cinci lei ținută strâns în pumnul încheștat.

Băeții ce mai erau pe-acolo mă priveau plini de admirație, ca pe un mare bogătaş.

Unul de lângă mine chiar se apropie și mai mult și cu un glas indulcit, îmi spuse încet :

— „Dă-mi și mie zece bani, măi Mitică, să iau o limonadă. Îți dau și ție jumătate din ea”.

— „N'am schimbat”, răspunsei eu scurt, strângând și mai tare piesa în pumn.

Mai bine de un ceas trecuse de când gândul mi-era numai la cei cinci lei.

Locotenentul ținu cioara, o vreme, cu sila, apoi văzând că nu mai încearcă să plece, o lăsă liberă.

Carga însă nu-și mai ridica ochii de la mine și de câte ori mă întorceam spre ea, cârâia sburlindu-se voind parcă să mă'ntrebe ce trebuie să facă.

Când sfârșii în minte socoteala cheltuielii banilor și întâlnii privirile blânde, prietenești, ale stăncuței, mă prinse o atât de mare părere de rău că am vândut-o, încât mi se strânse inima și lacrimile îmi umeziră ochii.

Eram gata să-i dau piesa înapoi locotenentului și să-i cer cioara, dar văzând cum droaia copiilor din jurul meu mă privea încă plină de admirație, ca pe cel mai fericit, am stat la îndoială, neîndrăznind să-mi împlinesc gândul.

Cum stam așa nehotărât, veni un marinar și spuse ofițerilor că pot merge la muzeu, deoarece domnul Director îi așteaptă. Făcură plata și porniră în grup.

Eu după ei, cu ochii la cioară și cu inima îndoită. Șleahta de copii mai în urmă și ea, după ofițeri, ca de obicei în micul nostru orașel de câte ori veneau străini.

La muzeu am rămas în ușa de intrare.

Ofițerii merseră să-l viziteze. Copiii făcură roată 'n jurul meu, săcâindu-mă cu fel de fel de vorbe și întrebări :

— „Mă Mitică, mă, ți-aduci aminte când era să te bată Muedin, cum te-am scăpat?”

Altul :

— „Știi când am avut sacăz, cum ți-am dat și ție?”

— „Tu i-ai dat sacăz. Da eu, de câte ori aducea tata bomboane de pe vapor, nu i dădeam și lui?”

— „Eu ți-am dat într'o zi o bucată întreagă de ciocolată.”

Tăceam, rumegând în minte vorbele pe cari să i le spun ofițerului ca să-mi dea înapoi pe Carga și să-și ia banii.

Peste puțin convoiul eși. Locotenentul în frunte, cu cioara pe umăr. Făcui un pas să-i spun ce-mi stătea pe suflet. Dând însă cu mâna de piesa de cinci lei, cuvintele-mi înghețară pe buze, mă roșii până'n albul ochilor, mă trecură sudorile și, plecând capul tăcut, mă dădui în lături, lăsându-l să treacă.

Ofițerii porniră spre biserică. s'o viziteze.

Biserica noastră e cea mai frumoasă din toată Dobrogea și merită osteneala de a fi văzută, mai ales că la ora aceea nu era slujbă.

Eu după ofițeri. Droaia copiilor în urma mea. Era cald. Simțeam că m'aprinde. Deschisei hăinuța și intrând în biserică răcoroasă, după ofițeri, mă mai liniștii. Iar am luat eroic hotărîrea să cer cioara înapoi.

M'am apropiat de locotenent. Era în ușa altarului. Carga, văzându-mă, cârâi voios, bătând din aripi. Dând de ochii ei albaștri ca mărgelele, mă aprinsei, dar când să deschid gura, locotenentul, mângâindu mă pe obraz, îmi spuse :

— „Vezi cum mă ascultă? Parcă știe că îi sunt acum stăpân”.

Ameții. Simțeam cum tot sângele îmi năvălește în cap. Incepură să-mi svâcnească tâmpelile și să-mi bată inima puternic. Biserica se'nvârtea cu mine iar sfinții-mi jucău înaintea ochilor.

Ca un câine bătut m'am strecurat spre eșire. În prag mă podidi plânsul. Copiii năvăliră îngrijorați. Unul, mai speriat, mă întreabă :

— „Ce mă, ai pierdut banii ?

Toți ciuliră urechile.

— „Nu, lasă-mă'n pace“, răspunsei eu morocănos.

Ofițerii, eșind, porniră spre port. Din spusele lor am înțeles că vor pleca imediat.

Îmi venea să țip, să plâng cu hohote, totuși, de rușine sau mai știu eu de ce, fără să murmur, doar cu ochii împăienjeniți de lacrimi, urmăriam pas cu pas pe locotenentul care mergea triumfător, cu Caraga pe umăr.

În van îmi lăsaî hăinuța larg desfăcută, în van îmi făceam vânt cu gulerul „marinar“, simțeam că țâșnesc flăcări din mine.

Ajunși la pontonul agenției rusești, unde era acostată șalupa, grănicerul voi să mă oprească de a intra pe punte. Mă strecurai pe sub mână lui, ca o rândunică, și fugii lângă locotenent.

Copiii toți rămaseră pe cheu. Ofițerii se imbarcară, schela fu ridicată. Căpitanul se urcă la comandă, elicea se mișcă și cu ea șalupa, mola se despînse, întâiu la prora, apoi la pupă ; locotenentul sta pe bord, mângâind cioara, iar eu, amețit, îndobitocit, cu ochii holbați, mă rezemas de peretele locuinței pontonierului, în timp ce șalupa prinse a se depărta pe încetul. Simțeam că mă scufund. De-odară mă prinsese un tremur scuturător. Șiroaiele de lacrimi porniră să se prăvale peste obraji și'n timp ce șalupa se depărta, strivit de disperare, fără nici un gând, strigai din toate puterile :

— „Carga !“

La strigătul meu, cioara țâșni pe neașteptate de pe umărul locotenentului zăpăcit și veni, cărâind vesel, de mi se așeză pe umăr, locul pe care crescuse atât de îndrăgită.

Aproape înnebunit, am prins-o, strângând-o puternic la piept și svârlind piesa de cinci lei, o pornii în goană spre cheu, urmat de strigătele locotenentului disperat și de hohotele de răs ale tuturor camarazilor săi. Am fugit ca o nălucă până acasă, cu inima înghețată de teama de-a nu fi pedepsit de locotenent că i-am luat cioara înapoi și cu obrajii aprinși de neînchipuita bucurie de-a nu fi pierdut pe scumpa și buna mea tovarășe Carga.

Droaia de copii în goană, după mine. Ajuns acasă, le trântii poarta'n nas, o în-cuiai și repede mă dusei în odaia mea, ascunzându-mă cu Carga, pe care nu mai încetam s'o mângâi și s'o sărut.

Șalupa, odată pornită, nu s'a mai întors din drum pentru o cioară de cinci lei ; copiii îngrămădiți la poartă, după puțină șovăială, uitară întâmplarea luându-se cu altele și se risipiră spre oraș, jucându-se „la ochi“ cu pietrele de pe stradă. Eu însă, pe seară, fui prins de friguri, apoi de călduri mari ; doctorul chemat în grabă, ordonă să mi se puie gheață la cap, temându-se de-o meningită.

Câteva zile mă sbătui, bolnav greu, și'n aiurarea mea, alături de plânsul mamei care-mi veghea la căpătâiu, nu se auzea decât :

— „Carga, Carga, cinci lei, Carga mea, nu, nu vreau s'o dau“.

Dușmancele

de Dorel Draguescu

— Las' că tot n'o țâne nici pe ea.

— Dice Irino? o întrebă iscoditor Semenica, schimbând canta cu apă, dintr'o mână'n cealaltă.

— Dice? Că doar știi tu cât i-am fost eu de dragă. Seară de seară venea la noi la ferești și nu m'o luat. Da pe ea, c'o luat-o numai pentru lanțe. Ai lor or vrut-o. Nu i-o mai stat din cap, că Mărie-i mai bogată. Dar las' că n'o murit încă Baba Solomie.

— Iuu Irino, ce vrei să faci?

— De făcut o face baba. Mie mi drag Marin și ce-o fi, fie. A cui o fi norocul. Auzi Semenico, ori de câte ori făceam și io ca fetele să visez — la Sânvăsii, la Botez — tot pe el îl visam. Trăbă că el îi partea mea. Iar de n'o fi . . . atunci m'oi mărita și eu după cine-o veni . . . Dar nu . . . zise făcându-și din braț scut, ca și când s'ar fi apărat de-o arătare, nu poate fi altul, că prea mult îl iubesc. Și deveni tăcută.

La colțul uliții s'au despărțit. Din drum, Semenica se opri și-i mai spuse :

— N'auzi Irino, n'ai veni deseară pân' la noi, că vine Mitruț și mama nu mă lasă să ies sângură la ferești.

Ne știind ce să-i răspundă, Irina ridică din umeri și plecă.

* * *

Irina Sănduleștilor era tare mâhnită. Marin iubitul ei se însurase cu alta. A lăsat-o așa din senin, fără să fie fost vorbă slabă între ei. Și din pricina asta suferea. O durea sufletul, pe care ea l-a pus întreg în dragostea ei. De durerea asta, numai mătușii Vioara îi putea mulțumi. Ea era copil și nu pricepea toate.

La început o tot chema pela ea. Marin venea și el, odată după una, altădată după alta, dar era pururi pe acolo când era ea și tot șteguind, într'o zi Irina simți că-i era drag. Îi erau dragi ochii lui și gropițele ce le făcea în obraji când râdea, că numai acum când nu-l mai avea, își dădea seama, cât l-a iubit.

Mătușe sa Vioara vedea cu ochii buni dragostea lor și le făcea loc să se poată întâlni la ea. De ce n'ar avea Irina noroc . . . că doar era frumoașă și era și așa de cuminte, că dascălul satului multă vreme i-o cârnit pe ai lor s'o dea „de doamnă“. Și avea și avere destulă. E adevărat că avea două rânduri de bătrâni, să-l țână pe deputat, dar pentru atâta lucru părinții lui Marin — că-l aveau numai pe el — nu i-ar străca voia; că-i era tare dragă Irina.

Marin însă, era cam ușuratic; când se rădica Mărie fată mare, îi plăcu și de ea. Dacă s'ar fi putut, el le-ar fi luat bucuros pe amândouă.

Ca să învârtă capul fetelor pe Marin îl ajuta pe lângă avere și frumseța lui de bărbat. Toate fetele ba și nevestele cu bărbați îl doreau și le era inima rea că n'a fost june pe vremea lor. Era răsfațatul privirilor promițătoare care se îndreptau spre el, la horă și orișunde se ducea.

Însă n'a stricat casa nimănui. De păcătuia, păcătuia jucându-se cu sufletul fetelor.

Părinții l-au hotărât ușor pentru Mărie, cum l-ar fi convins și pentru Irina dacă ar fi voit.

Mărie învinse, că era mai bogată și aleasa alor săi.

* * *

Seara îmbrățișa domol întreagă firea. La sfințit se stinse și ultimile reflexe ale soarelui răsărit pe alte tărâmurii. Florile salcânilor parfumau drumul carelor ce se întorceau a lene dela prașit. Luceafărul de seara clipia semeț din înălțimi, privind frământările bieților pământeni.

Peste sat se auziau acum tot mai rar scârțeit de cumpănă, ori câte un muget de al rumegătoarelor, duse la adăpat.

De undeva dupe hotar se auzia cântecul unui întârziat, pocnind din bici, — din când în când — pe lângă boi.

„Câte stele 's pe Banat“
„Atâtea gânduri mă bat.“

Hiii boiane, cea plăvane ... poc, poc. Din porțita casei Irina asculta dusă pe gânduri cântecul. Eșise să treacă drumul la Semenica, dar la auzul cântecului care se potrivea atât de mult cu durerea din sufletul ei, se opri

„Să-mi vind casa și pământul“
„Să-mă duc unde mi-e gândul.“

„Să-mi iau cai și hamuri bune“
„Să-mă duc cu mândra'n lume.“

Irina plângea încet. Parcă i se mai ușura sufletul. Vorbele acelea le-a auzit și ea de-atâtea ori cântate de Marin pentru ea.

„Câte stele is pe cer“
„Toate pân' la ziuă pier“.

„Numai luna și o stea“
„Știe de dragostea mea“.

Nu mai trecu drumul, se întoarse acasă. Ii era inima plină. Furișindu-se pe ușa tinzii în casă se sui îmbrăcată 'n pat. Voia să fie singură să-și poată da frâu liber gândurilor.

Se chinuia frângându-și mâinile neputincioasă. Plângea și iar plângea, în plâns își vărsa tot focul inimei. Chinul în unele clipe parcă o sufoca, parcă pe pieptul ei plâpând, era punctul pe care se sprijinea greutatea păcatelor omenești.

Să se răzbune pe el? Nu. Nu se putea gândi la așa ceva. Când se gândea la el, dragostea făcea să-și uite durerea și se însenina zâmbind.

Ochii ei priviau în van, ca ochii credinciosului după mărturisire în fața icoanei lui Isus. Corpul ei vibra întreg, abandonându-i-se.

De multe ori în extazul fericii adormea mulțumită, alte ori însă se trezia la realitate și atunci își dorea moartea.

* * *

În casa lui, Marin ar fi fost fericit. Curtea lui era plină de belșug. La soarele călduț de Maiu, porcii — o turmă — se sbeguiau pe lângă gardul grădiniței, unde lăcrămioarele albe păreau niște stelișoare pe un cer de zmarald. De după jirăzile de paie dădură buzna — în cotcodăcitul disperat al hoarelor — patru vițele, una mai mândră decât alta. Iar pe uliță, dela un capăt la celălalt, sburdau o păreche de mânji.

Lumea îl dușmănea pentru norocul ce-l avea la toate. Unde puneă el mâna, parcă puneă și Dumnezeu mila.

Dar Măria boala. Aproape, numai decît după nuntă se îmbolnăvise. Se usca pe picioare și nimeni nu știa ce avea. Umblat'or cu ea pela doftori, pela vrăjitori să-i des-cante, s'o deslege de făcături, dar totul în zadar.

O bătea vântul pe picioare.

Și așa, până într'o zi, la bisericuța din sat prerupse duios, cum trag clopotele la sărbători mari. Iar vestea c'a murit Marie să răspândi ca fulgerul.

Nici nu se opriră bine clopotele până când babele satului, o și porniră convol spre casa moartei. Aici căutau care de care să iscodească mai cu folos, de ce-a bolit. Unele ziceau, c'ar fi măritat-o prea tânără. Dar câte fete nu s'or mai măritat la cinsprezece ani și n'or mai murit. Ba c'o fi fost de tusă. Dar cine o mai murit din neamul lor de oftică protestau altele. Când iacă una care a stat tot pe lângă soacra Măriei, veni cu

verba, că poate și-o fi făcut de copii, mai c'ar fi crescut-o dacă n'ajungea la vreme mama Semenichii s'arunce între ele — pe șoptite — ce auzi dela fie-sa; că Irina Sănduleștilor ș'ar fi făcut pe parte. Atunci toate ciuliră urechile căzând de acord și până seara avură grije să umple satul.

După îngropăciune unde se întâlneau două cu două nu vorbeau decât de moartea Măriei afurisind pe Irina.

- Ai văzut sgripturoaica, ș'ai fi crezut că-i bună să te legi la rană cu ea.
- Bași... da nici mamă-sa n'o fost cuminte c'o lăsat-o să mănce cap de om.
- Ș'așa ai fi crezut că's de omenie.
- Nu poți ști în ziua de azi pe nime...
- Da-i păcat de Mărie că-i tinără să putrăzască.

Irina și cu ai săi, auziau cu urechile ponoasele ce li le aducea morala satului. Atât de înrădăcinat și de sigură era în mentalitatea lor puterea farmecelor, căci când aleseră cauza morții, toate celelalte posibilități căzură, când fu vorba de vrăjitorii.

Babele hotărîră. Mărie muri, că Irina și-a făcut pe parte.

* * *

Betei Irine îi căzu în sarcină un păcat pe care nu-l făcuse. Nu se duse la vrăjitoarea satului. Atunci vorbise de năcaz, căutând să se lege și de ultima speranță, de-a nu-l pierde pe Marin.

Însă când o auzi mamă-sa o ocări. Iar ca că nu făcă nimic față de știrea ei o spărie; că dacă își face pe parte și dacă n'o fi Marin partea ei, și-o fi altul, oricine o fi bătrân, urât, măcar ș'un țigan, trebuia să se mărite cu el. Ș'atunci se lăsă.

Când auzise prerupând după Mărie, plânse. Îi părea rău de ea. Tot timpul copilăriei, la școală — deși mai mică cu un an — îi era cea mai bună prietenă. Mai târziu numai pentru Marin deveniră dușmance. Nu se urau, dar îl iubiau amândouă.

* * *

Vorba rea dăinuia ca tortețul în trifoi. Într'o zi soacra Măriei eși la piaț. Baba Floare, cuscră se credea în drept să-i spună ce se vorbea 'n sat. Că dacă nu i-o spune ea cine să-i spună.

Soacra Măriei stătu pe gânduri. Iar când ajunse acasă îi spuse și lui Marin. El nu credea. Dar când auzi de numele Irinei zâmbi. Îi mai putea trage din nou nădejdea îi va spune că părinții l'or silit și ea îl va ierta,

Dar mamă-sa începu a umbra pe la divanuri, de unde venea tot mai îndârjită, iar seara când întoarcea Marin dela munca câmpului, știa să-i spună tot mai multe.

Într'o zi trecu Semenica pe lângă ei, la o verișoară. Din nou fetele din sat, începeau să-i tragă nădejdea. Soacra Mariei o chemă în casă. Și'n fața lui Marin o întrebă de vorbele ce i le spuse Irina. Semenica, spuse îi mai multe decât auzise, cu gândul ca Marin s'o urască pe Irina și s'o îndrăgească pe ea.

* * *

Trecu o săptămână decând Semenica fuse la Marin. Într'o după masă Irina o chemă cu ea la mătușe-sa Vioara. Când s'au întors spre casă, la îndemnul Semenichii, s'au întors pe lângă Marin. Tocmai în ziua aceea, părinții Mariei veniră cu jurații de luară părechea de boi, mânjii, vițelele ce i le dădură Măriei, dar de nuntă și se înțelesără căt să-i plătească pentru sămănatul pământului. Marin turba de ciudă.

Când au văzut-o pe Irina venind — părinții lui Marin, cari ședeau la ferești — au intrat în curte.

— Du-te de ți vezi mândra, că trece pe aici. Orbeața, că de nu era ea, nu ni se întâmpla nouă atâta pagubă.

Irina când îi văzu că intrară, își pleca capul rușinată. Îi era rușine de Semenica. Poate — se gândi ea — că auziră și ei ce zvonise satul și nu mai voiau s'o vadă, crezând-o vinovată. Că alta, dece să între'n curte. Când ajunse în dreptul porții, eși din curte Marin c'un par de vie în mâini.

Divorțăm

de Gh. Atanasiu

Domnul Nae Ionescu funcționar superior la un consorțiu american, a venit acasă mai flămând ca oricând. Dar mai înainte ca să vorbim despre revolta și foametea dlui Nae Ionescu, să lămurim situația sa în consorțiul american și în societate.

Dl Nae Ionescu a fost pe vremuri un modest funcționar într'un birou tot așa de modest al statului și ar fi rămas un mare necunoscut, dacă nu dădea norocul consorțiului american peste dânsul.

Acum, datorită unui merit necunoscut de noi, dar cunoscut numai de amereceni, s'a pomenit așa d'odată înaintat, la un însemnat post superior în ierarhia americană.

Și asta din câte știm noi, pentrucă dl. Nae Ionescu știe să închidă ochii, știe să tacă, știe să asculte și știe să facă.

Pentru cine face, treaba lui, vorba-i că dl. Nae Ionescu de o bucată de vreme câștigă bine iar ușile concetățenilor s'au deschis larg. Să fii funcționar la un consorțiu american și cu leafă mare, asta face mult pentru acei dela stat, cu leafă mică și cu nasul pe sus.

Și pe cât de muncitor și chibzuit e domnul Nae Ionescu, pe atât de mândră și entuziasmată de viață e doamna Smărăndița, consoarta domniei-sale.

Trebue să amintim că pe vremea când dl. Nae Ionescu era funcționar mic și a cerut-o de nevastă dela badea Dragu, tată și gospodâr într'un sat uitat de Dumnezeu, Smărăndița s'a gândit mult, dacă-i bine sau nu să-l ia de bărbat. Clasele gimnaziale parcă nu-i dădeau mai multă speranță, pentru viitorul ei.

Și iată pentru ce, a apucat-o așa un dor de viață, de se miră lumea care a cunoscut-o, din timpurile când blestema ceasul, când s'a născut și a întâlnit în cale pe domnul Nae Ionescu.

La acest dor de viață, s'a mai adăugat și un interes deosebit pentru societate îmbinată cu o milă, neînțeleasă de mulți, pentru sărăcime, de se crucească servitoarele care o știu pe vremuri că le închidea cămara cu cheia iar de se întâmpla să aducă domnul, Nae câte un prieten la masă, îl certa și-l cicălea la cap o săptămână.

Și așa, mai cu dorul de viață, mai cu interesul pentru societate și milă pentru sărăcime, s'a pomenit înscrisă într'o mare societate cu asemenea preocupări.

Dar oricât, le-ar mângăia inima celor sărmani, domnul Nae Ionescu nu prea se împacă cu emanciparea Smărăndiței-lui.

De aceea când dl Nae Ionescu a intrat — așa flămând — în casă, a mirosit că nu-i a bine. Din bucătărie nici un miros promițător și când se gândi ce mirosuri îl așteptau pe vremuri, îl veni un fel de amețială și pe gâttej simți așa o arsură neînțeleasă.

Și-a așezat încetișor pălăria, bastonul și pardisiul în cuier și a intrat tot încetișor în birou.

De când coana Smărăndița e în societate, la birou nu mai are loc.

De altfel biroul e mai mult un capriciu al Smărăndiței. Dl. Nae Ionescu e mulțumit că acasă se poate tolăni pe divan și nici de cum să mai facă cine știe ce echilibristică intelectuală la birou.

Când a intrat în birou, coana Smărăndița era la masa de scris, cu capul sprijinit în pumni, cu creonul în gură și ciufulită ca un ariciu. Nici n'a simțit când a intrat. Citea cu tonul tare, intonând:

...Da! Femeia trebue să scuture jugul dăruit plocon și prin viclesug de bărbat. Ea trebue să calce în picioare tirania aceasta dăruită cu vorbe dulci de bărbat și să ridice semeață fruntea sus.

Să privească sus, spre cer și să lupte pentru libertate. Să fie liberă, ca să aducă fericirea societății. Ea nu-i făcută să dădăcească pe bărbat și să fie supusă prin tiranie.

Ea este egală bărbatului și dacă secolele au pecetluit această inferioritate, femeia, noi femeile de astăzi avem datorfa să rupem pecetluirea veacurilor*.

Coana Smărăndița se opri din recitare, aruncă privirile inspiratoare pe pereți și trânti cu mânie creionul pe masă. Zărindu-și bărbatul se încruntă.

— Ce-mi intri în casă ca un hoț? Nici bungăsit, nu-mi zici? Unde ți-ai lăsat drăgălășia?

— Ție îți arde de drăgălășie, poate și mie îmi arde de-o mâncare gustoasă, deocamdată.

Glăsuind astfel Dl Nae Ionescu se lăsă încet pe scaun și o privi cu răbdare. Doamna Smărăndița strânse sprincenele, țuguie buzele și se lăsă pe speteaza scaunului, bătând ritmic cu creionul în masă ca un judecător în deliberare.

— Și, ce vrei, să-ți fac eu, dacă ai chef de mâncări gustoase?

— Să mi-o faci... adică să mi-o fi făcut!

— Dar ce sunt, bucătăreasa ta? Intreab-o!

— Nu... dar ești nevasta mea!

— Așa! Unde scrie că nevasta trebuie să facă de mâncare bărbatului? Arată-mi tu paragraful de lege, unde scrie asta...

— Ți-aș arăta eu alt paragraf de lege dar...

.... dar ești funcționar superior și nu se cade adăugă doamna Smărăndița cu un zâmbet de dispreț și apoi mămoasă. Cum ai să poți înțelege rostul societății cu mentalitatea ta din 48 E în zădar să-ți mai explic.

— Trezește-te dragă, ce dracu... Ai rămas în urmă de tot...

— Bine, că ești tu înainte... m'ai fericit cu atâta înaintare.

— Ce înțelegi tu progres...

— Nu înțeleg dragă nimic... dar văd numai bucătăreșe îmbrăcate în alb și simt miros numai de mâncăruri minunate... Ști tu ce-s alea pārjoale..

— Dar Coana Smărăndița îi luă vorba din gură.

— Prozaicule! Măncăciosule! Nu vezi că fac o conferință pentru adunarea generală să le arat eu lor. Să crape de necaz Arghireasca!

— Crăpe dragă, Arghireasca, dar nu mă lăsa pe mine să crăp de foame.

— Cine te oprește brebantule! Și Smărăndița continuă cu exaltare. Ca mâine ai să mă vezi membră, în comitet și tu brebantule ai să te mândrești cu așa nevastă. Așa femeie, să fi cătat nouă mări și nouă țări și nu mai găseai.

— Ce bine ar fi fost să trec peste zece mări și să mă opresc îi acea țară, ca să nu mai dau de tine...

— Așa, mă și insultă... Așa sunteți voi bărbații închipuiți..

— Nu dragă... veneai tu după mine în a zecea țară și tot mă găseai dar uite ce... am o idee.

— Tu și ideie!?

— Încă minunată

— S'o aud!

— Zici că vrei libertate!

— Sigur și egalitate....

— Bine! Și vrei să scăpați de tirania bărbaților.

— Nici o desmintire...

— Foarte bine... încă eu îți dăruiesc libertate, egalitate și posibilitate să scapi de tiranie.

— Cum?... Aș vrea să felicit bărbatul acela cu asemenea preocupări. Un așa bărbat minune azi...

— Felicită-mă pe mine. Eu sunt acela, Eu sunt acela. Eu îți doresc tot ce vrei. Eu sunt minunea de azi!

— Spune, cerbantule... Fă-o dragă, dar cum?

— Cum!! Divorțăm.....

— Ce, ești nebun!

Doamna Smărăndița a holbat ochii și a îngălbenit la față.

— Nici o nebulie, dragă. E o minune și pentru mine.

— Bine... dar... ce va zice lumea ?

— Ce-ți pasă ție de lume. Ești liberă, ești egală și ai scăpat de tirania bărbatului Coana Smărăndița și-a mușcat buza de jos, o frică a strivit o lacrimă în gene dar n'a observat că dl Nae Ionescu abia se stăpânește, și continuă și mai apăsător.

— N'are să te mai întrebe nimeni de ce n'ai făcut mâncarea, n'are să mai trebuiască să te îngrijești de bărbat. Ești liberă să-ți faci conferințele tale ca să crăpe de necaz Arghireasca, dar să nu crăp de foame eu. Ești liberă să lupți pentru sărăcime ca să nu moară de foame dar să nu flămânzesc eu. Ești liberă să ajungi membră chiar președintă ca să se minuneze lumea unde ai ajuns dar să nu mă minunez eu unde am ajuns. Poți fi egală cu bărbații, poți lupta la cot cu dânsii, ca să vă câștigați un loc de merit în noua organizație, dar nu-mi ocupa până atunci, un loc de care am nevoie.

— A... va se zică... mă dai afară !

— Ba de loc... Te trimit în societate ca să lupți cum poțtești !

— Și unde crezi că am să mă duc ?

Dl. Nae Ionescu a tăcut lăsând clipe să se scurgă între două vorbe de spaimă. Și-a privit consoarta cu coada ochiului și parcă simți un sentiment de milă și răscaloala vechiului sentiment ce l-a legat de Smărăndița. Inspăimântată, așa cum e, Smărăndița e și mai frumoasă. N'a pierdut din drăgălășia de porumbiță de pe vremuri. Dar Dl Nae Ionescu e hotărât să joace o piesă până la sfârșit. Și răspunde ca după o matură gândire și hotărâre.

— Unde să te duci ? La societatea ta și dacă nu te primesc, până vă veți organiza lumea voastră, te duci la tată-tu și la mamă-ta.

— La tata, la mama !

— Da ! Da ! Cred că tare o să se bucure când te-o vedea izgonită de bărbat și membră în societate.

Doamna Smărăndița și-a șters discret o lacrimă ivită între gene. Dl Nae Ionescu continua și mai hotărât.

— Îți dăruiesc biroul. — Celelalte mobile sunt ale mele după cum știi. Cred că n'ai pretenția să pleci așa cum n'ai venit de acasă. Toate sunt ale mele. Biroul ți-l dăruiesc ca să ai unde lucra.

Cocoana Smărăndița îl privește mirată și cu spaimă. Nu-i intră în cap, cum ar putea lucra dânsa și să fie în societate de vreme ce n'are bărbat. Impotriva cui să lupte ?

Dar dl Nae Ionescu nu-i dă răgaz de gândit.

— Te duci acasă și poți lucra în sat pentru cât poțtești. Poți să alergi din sat în sat, să le ții conferințe la sătence și atunci te asigur, în urma activității tale, te vor alege.

Nu-ți vreau de cât binele, membră în comitet. Divorțând vei fi liberă și am credința că badea Dragu îți va da și dânsul o mână de ajutor, dacă nu cumva, așa cum e el legat de glie să nu gândească altcum, de cum plănuiam noi.

Doamna Smărăndița avu, un fior de spaimă. Il știe pe tatăl său, un țăran cu mintea sănătoasă, așa cu mentalitatea veche că femeie să fie femeie în casa bărbatului și așa cum se scrie la topic «femeia să se teamă de bărbat».

Dl Nae rămas pe gânduri aruncă o întrebare și apoi pocni din degete.

— Ce mă fac eu singur... Am găsit. Mă însor... aduc pe Maria prietena ta care nu-i ocupată cu societățile.

— Te însori ? Doamna Smărăndița strânse pumnii, mai să se arunce în gâtul Dlui Nae.

— Da, dragă, Maria e frumoasă ca o zi de Maiu, cu verdeață multă, cu soare blând ce te îmbie să colinzi livezile și să ascuți începutul ciripitului de păsărele. Are ochii albaștri și cumiști. Nu fulgeră, nu-i mândioasă și nu face conferințe ca să crape prietenile de necaz. Are ambiția — va avea — să nu crăp eu mai întâiu ! Și are să-mi facă niște părjoale !... Nu te necăji, când vei veni la oraș, în propagandă, trage la noi. Te-om ospăta împărătește. Atunci poți să ne tragi un discurs despre rolul femeiei în Cămin... știi chiar după realitate și la fața locului.

Doamna Smărăndița i-a aruncat o privire rugătoare. Nu putea să mai riposteze. Vorba asta despre divorț i-a luat apa dela moară. Nu mai are curaj. Și când un fulger de gândire îi trece despre casă, despre tată-său și mamă-sa nu se mai poate stăpâni. Și începe să plângă.

Puse capul, pe birou se lăsă în via necazului.

Di. Nae Ionescu lasă să se scurgă câteva clipe ca să simtă Smărăndița spaima mai mult. Iși frânse un zâmbet și se apropie înșel mângâindu-i părul.

— Nu te necăji Smărăndiță, voi trebuie să luptați fără lacrimi. Ia gândește-te ce-ar fi făcut revoluționarii francezi care au luptat ca și voi pentru libertate, pentru egalitate și fraternitate dacă la fiecare predică ar fi plâns.

S'ar fi dus dracului revoluția. Așa o să pățești tu cu societatea ta! Haide, fi curajoasă pisicuță: ridică capul!

Di Nae Ionescu îi ridică încetisor capul, de bărbie. Două lacrimi, ca două mărgăritare străluceau pe obraji îmbujurați. Buzele ei mici, rămase ca într'o chemare și în așteptare. Ochii ei albaștri — ca și a prietenei Maria — erau triști ca de rugă. Di Nae zâmbi ca o încurajare.

— Ulte că am încă o idee... să-mi faci tu acum de plăcere niște părjoale și să cauți tu prin cămară o sticlucă cu vinișor. Cel puțin să pleci sătulă de aici... și nemai putându-se stăpâni nimeri în răs. Doamna Smărăndița se insenină la față, ca o zi de Maiu, după ploaie. Râse și dânsa cu gura plină.

— Poate vrei și o cafeluță, motan uricios?

— Minunat... pisicuță fără ghiare... dar făcută cu mânușițele tale.

— Cu mânușițele mele... șopti doamna Smărăndița.

Furându-i o adiere de sărutare:

— Și pe urmă... șopti Nae

— Ce va fi?

— Vom lucra împreună la conferința ta... Să mai modificăm și să adăugăm pe ici, colea... ști că nu sunt chiar așa de tirani bărbații, și nu vă puteți chiar așa plânge de libertate... Cred că-mi admiți colaborarea. Poate schimbăm și subiectul conferinței. Știi, să nu se supere bărbații!

— Bravo! Ești o minune de bărbat!

Și doamna Smărăndița îi răsplăti cu încă o sărutare, de astă dată mai apăsător și mai prelung.

Poveste și floare

*In fiecare floare e o poveste
de somn în ochi aducătoare;
poveste în fiecare floare.*

*Privirile căzute iscoditor
împung durut petalele pieziș,
încearcă oboseală de hașiș.*

*In fiecare floare e o minune
podoabă ochilor crescută,
poveste 'n floarea de cucută.*

Nicolae Rusu

Popas pe un drum de lumină

Decembrie 1934. Intr'o tipografie întune-coasă, cu ferestrele cârpocite și pereții scorbăiați, făceam întâile corecturii, ale întâiului număr din revista „Luceafărul“.

Pe atunci, eram șef redactor la un cotidian bănățean, și timpul liber, pe care-l aveam în tipografie, mi-l petreceam lucrând la „Luceafărul“.

Întâitul număr, îl am și azi în față. A-veam în mână, un manuscris al lui Cezar Petrescu, din trilogia lui Eminescu, căci revista își începea drumul cu o bucată a marelui romancier intitulată „Luceafărul“.

Vedeam atunci în „Luceafărul“ un început de drum luminos, pe care Banatul l-a așteptat demult. Vedeam o făclie aprinsă, aici la graniță, unde atâtea drumuri străine se întretaie.

Nu știu dacă drumul acesta a fost așa, cum l-am văzut la început. Cei doi ani și jumătate însă, pe cari i-am petrecut la „Luceafărul“ alături de d. Aurel Cosma, au însemnat amintiri plăcute.

De multe ori mă întrebam, alături de alții, de ce n'am luat o atitudine prin care „Luceafărul“ să se impună ca o tribună de îndrumare literară sau culturală? Și atunci, îl auziam pe d. Dr. Aurel Cosma spunând:

— „Luceafărul“ e o academie a talenteilor bănățene. Să vie toți, de oriunde! Cei slabi, vor rămâne pe drum. Cei cari pot, merg mai departe, pe drumul spre astre.

Și avea dreptate.

În „Luceafărul“ au apărut alături de Ce-

zar Petrescu, Ion Pilat, Adrian Maniu și alții, numele câtorva începători necunoscuți, nu numai bănățeni, ci din toate colțurile țării.

Ba mai mult. Unii și au văzut gândurile și scăpărările de suflet, apărute în volumele draguțe, pe care biblioteca „Luceafărul“ le-a răspândit în toate părțile.

Peste preocupările cotidiene și politice, cari l-au hârțuit în toate părțile, d. Dr. Aurel Cosma, a găsit o odihnă în munca dela „Luceafărul“.

Nu arare ori, din Paris sau din alte părți ale străinătății se interesa: oare cum a apărut numărul acesta din „Luceafărul“?

Pe lângă materialul frumos, bogat și extrem de variat, tehnica revistei îl interesa într'un mod cu totul deosebit. Avea o atenție cu totul aparte față de pictură. Vizita expozițiile de pictură din București, și chiar din restul țării și se întorcea cu o mulțime de tablouri pe cari le reproducea în „Luceafărul“.

Iată de ce „Luceafărul“ a apărut cu un material atât de variat, dar pe care directorul „Luceafărului“ l-a ales într'adins așa.

De aici, nedumerirea multora, cari ar fi dorit un „Luceafăr“ numai al lor. Cred însă, că așa cum a apărut „Luceafărul“ a însemnat o dără luminoasă, peste scurgetea timpului.

Și mă întreb acum, după doi ani și jumătate, de muncă asiduă:

— Ce va rămâne, din acest sbucium de gând? Fi-va îndemnul lui Aurel Cosma, o însemnare dură pe filele vremii noastre?

Dar vraja a trecut.

Și vremea va vorbi odată.

Dorian Grozdan

Liturghia Solemnă de Sabin Drăgoi

Este un adevăr de mult cunoscut că sentimentul religios, este unul din acelea care prin idealitatea lui merge paralel cu sentimentul muzical. Misticismul credinței, care ridică pe om dincolo de granițele pământescului și ale egoismului se înfrățește cu muzica, adesea în aceea exteriorizare muzicalizată, sonoră, a dorurilor celor mai adânci ce stăpânesc sufletul omenesc, care face legătura între Dumnezeu și om. Muzica religioasă permanentizează, și intensifică astfel faptul religios, în toată puritatea și înălțimea lui divină.

Prin aripile muzicii, sufletul bate la poarta nemuririi, și deaceia în extazul muzicii, credința la cer își găsește forma cea mai potrivită. Puterea muzicii bisericești este însă în raport cu puterea de creație a celui ce o scrie. Cum știm, până acum nimeni nu a revelat frumusețea cântărilor noastre bisericești cu atâta măreție ca *Sabin Drăgoi. Liturghia Sf. Ion Gură de aur, și Liturghia Solemnă* sunt cele mai sublime monumente muzicale ale credinței ortodoxe românești.

Structura acestei muzici, cu cadențele ei, păstrează urmele modurilor vechi grecești.

Ecteniile și răspunsurile, sunt scurte, pe melodii cari reamintesc întrucâtva atmosfera liturghiei populare ascultate de noi pe la bisericuțele dela țară, melodii cântate de cei ce asistau la serviciul religios.

Heruvicul este țesut pe motivele melodiilor bisericești, (diferite glasuri) bucurându-se de o dezvoltare contrapunctică de cea mai desăvârșită artă, și armonizată în stilul nou al vremii, procedeu care reclamă o temeinică cunoaștere a muzicii religioase. Cântecul acesta este un model de stil bisericesc, o rugăciune impresionantă și purificatoare, care se ridică din adâncuri spre cer, ca fumul unei ofrande.

Ca pre împăratul, — un imn de slavă, strălucitor, măiestos și triumfal, cu inspirație proprie.

Dă-ne Doamne, Pre Tatăl, și Cu vrednicie, — în o evocare arhaică servindu-se de melodii, și acorduri tot arhaice, cari

îți dau impresia primului creștinism, aducând adeseori și atmosfera colindelor. Punctul culminant este *Sfânt este Domnul*, motiv puternic și răscolitor, exprimând suprema glorificare a Dumnezeirei. Tematica este bogată la mijloc cu motive cari îți dau impresia unui cântec de îngeri.

Dar tot atât de impresionant este și *Pre Tine te laudăm*, exteriorizând sentimentul smerenii, sentimentul supremei umilințe creștinești. Ca motiv germinator, Sabin Drăgoi utilizează motive create tot în spiritul vechilor noastre melodii bisericești.

Tot astfel și *Unul Sfânt*, care -l urmează, tinzând spre o clarificare.

Văzut-am lumina, Să se umple gurile noastre, și Fie numele Domnului — exprimă extazul religios, după împărtășirea cu *Sfintele Taine*.

Iată pe scurt o mică caracterizare a părților, în limita spațiului ce ni s-a putut pune la dispoziție în coloanele acestei reviste.

În afară de succesul răsunător al concertului religios din biserica Sf. Maria pentru care laude se cuvin atât autorului cât și Corului „*Craiu Nou*” trebuie să subliniem, că orice tendință de popularizare, a muzicii noastre religioase trebuie să fie cu deosebire binevenită în țara noastră, unde avem atâta nevoie de calmul senin al muzicii, purtându-ne în infinitul azur al *Cerului*.

Contribuind prin topirea emoțiunii religioase în formule estetice la potentarea facultății religioase, la activarea credinței în Dumnezeu, cât și la ridicarea vieții morale a credincioșilor, — asemenea evenimente muzicale de adevărată înălțare suflătescă trebuiesc repetate, înmulțite, și încurajate cu toată căldura sufletului nostru.

Alma Cornea-Ionescu

Moartea poetului George Topîrceanu

În locuința lui din Str. Ralet 7, poetul ieșan G. Topîrceanu a închis ochii pentru vecie în ziua de 7 Mai a. c. Laureatul premiului național de poezie pentru 1926, sonorul, finul și umoristul George Topîrceanu a părăsit pentru totdeauna turmele albe

de mioare, sunetul tălângilor, pe baciul Toma cu măgarii, bălțile cu lună plină și undele cu pietre de rubin, cât și foșnetul tomatic al frunzelor în durerosul necaz „al greerului mic”. Moartea l-a răpit în etate de 47 de ani, rozându-l cu dinți de cancer.

Pana smălțuită cu azur și împodobită cu pulbere de diamant a rimelor rare nu va mai scri nici un vers. Topîrceanu nu va mai trimite dela Iași nici o strofă limpede ca apa izvorului de munte, în care se varșă — printre brazi —, fluidic, lumina albastră a lunii. Topîrceanu nu va mai tăia în argint o poezie senină ca cerul pe care tremură luceferii. Topîrceanu în ziua de 9 Mai a fost închis, pentru somnul cel lin și veșnic, în grele blocuri de piatră.

Dar stema lui nu apune! Va arde, din contră, mai luminos, căci numele-i va înflori în marmoră, stropit cu aur, pentru totdeauna pe frontispiciul safiric al veșniciei.

Topîrceanu era bolnav mai demult. În gerul lui Ianuarie, când „popa Florea din Rudeni, legănându-se călare, tăia drumul prin poeni” spre han și când „peste faldurii zăpezii se nchega argint subțire” poetul bolea din greu. În scrisoarea, pe care a binevoit să mi-o trimită și care data din 20 Gerar, îmi scria că e „grav bolnav de câteva săptămâni”. Cu o indescriptibilă durere am avut oarecum presimțiri de moarte. Să vezi că și acest heruvim al versului moare”, i-am spus unui prieten.

Și faptul nu s'a sfiit să se arate cu rug pe ochi și spini pe inimă. Căci „în noaptea limpede de Mai”, când cismarul bătea cu ciocanul în tripedu-i „barbar” și când paserile târzii înfloreau cântece în lumina rară a candelabrelor din castani, George Topîrceanu a plecat să întâlnească pe Dante. A luat pe umeri o togă de lună, o cărjă de răcoare — legată cu curele tăiate din inima vremii — un pumn de azur și o mână de nectar. Curcubeu de noapte i-a ținut scara. Și s'a dus... Florile înfiorate din parcul Iașilor au plâns plecarea. Teii și-au tremurat nervos frunza... Dar el nu s'a mai uitat înapoi!...

* * *

G. Topîrceanu s'a născut în 1890. A debutat la 1907 în „Viața literară și artistică”, apoi și a înserat lucrările prin „Neamul românesc, literar”, „Semănăto-

rul” „Viața românească”, — unde multă vreme a fost și secretar de redacție —, în „Lumina”, „Insemnări literare”, „Viața socială”, „Flacăra”, „Ramuri”, „Lumea” și altele. Ultima a fost „Insemnări ieșene”, unde a codirectorat cu d. Gr. T. Popa și M. Sadoveanu.

Opera lui poetică este cuprinsă în următoarele volume:

1. »Parodii originale«, volum apărut în 1916 în editura H. Steinberg. În el parodiază pe O. Goga, D. D. Patrașcanu, C. Pavelescu, Mircea Rădulescu, C. Hogoș, Otilia Cazimir, M. Sadoveanu, D. Bolintinianu, Demostene Botez, M. Săulescu, Th. D. Speranția ș. a.

Impărțindu-i în *simpatici* și *antipatici*, pe primii îi parodiază, iar pe ceilalți îi caracterizează numai, pentru ca apoi să-i urzice în pamflet. Incită doar *genul* și *tonul* scriitorilor parodiați, rămânându-i ideile, fondul și mai ales forma, cu totul personale.

2. »Balade vesele și triste«. Râs palid, cu flori de lună și lacrimi :

Trec anii, trec zilele 'n goană
Și'n sbor săptămânile trec.
Rămâi sănătoasă, cucoană,
Că-mi tău geamantanul și plec.

(Balada chiriașului grăbit)

Sau :

Cri—cri—eri
Toamnă gri
Nu credeam c'o să mai vii
Înainte de Crăciun.
Că puteam și eu s'adun
O grăunță cât de mică,
Să nu mai cer împrumut
La vecina mea furnică,
Fîndcă nu-mi dă niciodată, —
Și-apoi umple lumea toată
Că m'am dus și i-am cerut . . .

Dar de-acuș,
Zise el cu glas sfârșit
Ridicând din picioruș,
Dar de-acuș s'a isprăvit . . .

Cri—cri—eri
Toamnă gri
Tare-s mic și năcăjit!

(Balada unui greer mic)

Când i-am scris cu „Toamna celor doi orfani”, cum i-am înșiruit, și lui G. Topîrceanu când era în viață, mi-a fost imposibil să nu mă gândesc la versurile lui din „Balada unui greer mic”. De aceea i-am și dedicat-o. Fapt, pentru care bunul Topîrceanu a ținut neapărat să-mi trimită „multe mulțumiri”. Câtă modestie!

Dealtfel din toate manifestările lui nu vezi decât un om senin și bun ca pâinea. Din scrisul lui ordonat și frumos vezi pare că scripirea și gingășia versurilor. Un om curat ca o floare. Un caracter înalt.

Am ascultat din umbră cântarea lor înaltă.
Buchetele pe trestii dormeau cu foșnet lin.
Era o lună plină în fiecare baltă
Și'n fiecare undă o piatră de rubin.

Și broaștele semețe cântau cu glasuri multe
Pe când din înălțimi, privindu-și fața 'n lac.
Un nour singuratic stătea uitat s'asculte
Cum bat ca toaca toate și-o clipă toate tac

(Broaștele)

Fără doar și poate Topîrceanu e un poet original. Un versificator impecabil. Și-un amator fără pereche. „Baladele vesele și triste“, cari-mi plac mai mult decât oricare alt volum, i-au și adus laurii premiului național din 1926.

3. »Migdale amare.«

Această operă poetică, după cum spune Lucian Predescu, e ca o orchestră în care un iscusit și genial muzicant a executat o operă cu tonuri deosebite și opuse, fără să producă vreo disonanță sau desarmonie în contopirea acestor două tonuri.

Păzea, că muza mi-e fecundă
Și de te 'ncaer nu te scap.
Cu șapte rime pe secundă
Îți dau la cap!

(„Ripostă“, ziaristului, care ... a cerut să fie spânzurat poetul!)

Nu mai puțin frumoase sunt poeziile din ciclul „Vânătorii“, sau „Bene merenti“, unde spune lui Brăteanu, cu prilejul decorării acestuia:

Am scris și eu destule versuri proaste
Dar totuși nu m'au premiat ...

E foarte interesant când spune că-i mare păcat că n'are el o rimă în *otru*, — ca să rimeze cu Motru.

4. »Bacilul Koch.« E o „conferință“ în versuri. Aci ajunge la concluzii foarte practice: Dacă vrei să nu te îmbolnăvești ... să nu respiri! Și, cum sărutul e recunoscut de periculos, recomandă ... să nu se mai sărute nimeni. Dar el, totuși, scrie într'o poezie că dacă și seara următoare va găsi poarta mândrii încuiată, întră pe fereastră! Artist minunat. Dar umoristul din el a omorât medicul.

Proza i-e cuprinsă în următoarele volume:

1. »In ghiara lor«.

2. »Amintiri din Bulgaria« și »Schife ușoare«.

În ele descrie sate și oameni în timpul războiului mondial, pe frontul dobrogean. „E o carte concentrată și sobră, în care domină umorul și fantazia.“ (Lucian Predescu.)

4. »Scrisori fără adresă«.

Este cel mai bine reușit volum de proză a lui Topîrceanu. Scrisorile, deși fără adresă, prea bine știu unde să se ducă. Sunt schife. Fantezia și ironia sunt nedespărțite. În schița »Intre Caiafe« ironizează o serie de scriitori. Sunt în unele locuri și flori de veselie. Dar, printre trandafirii albi, Topîrceanu arcuește cu spini în societatea de azi.

4. »Amintiri din luptele dela Turtucaia.«

La începutul volumului scrie: „Camara-zilor mei dela Turtucaia le închin aceste rânduri mohorîte.“ Autorul însuși caracterizează cartea. Aici e viața de soldat cu gloanțe, noroi, foame, jale, moarte, dar ... Topîrceanu totuși râde. Iar altcund. Un răs atâta de amar.

Era vorba și de un volum de *fabule* al lui. Am citit într'un ziar o notiță, care, dacă nu mă 'nșel, anunța apariția.

George Topîrceanu a fost original nu numai ca formă, creindu-și o limbă a lui, ci și ca fond. A creat o poezie specifică, *topîrceană*. Termenul nu prea umblă, numai pentru că e spinos: *to-pâr-ceană*. O poezie așa cum e cea eminesciană, minulesciană, coșbuciană, argheziană, sau altele, ca bacoviană, de exemplu. Nu mai e puțin specifică poezia lui Pillat.

Dar Topîrceanu nu s'a oprit numai la talent. A scris capo d'opere. Multe capo d'opere. Bucăți, cari totdeauna vor fi proaspete cititorului. Topîrceanu a pășit spre genialitate. Și a ocupat chiar un loc: locul lui.

A fost umorist într'o vreme în care nici nu se mai visează seninătatea. Deaceea moartea lui ne doare și mai mult. Mai ales că cine știe cât va trece până să apară un al doilea Topîrceanu, — după cum se întreabă și d. Nicolae Roșu în ziarul „Curentul“. Dacă va mai apare!

Prin moartea lui, scrisul românesc perde una din cele mai splendide pene, ce-au slujit vreodată literele românești.

Încă un motiv, printre multe altele care ne mărește durerea.

*

Nimeni nu poate să se împace cu ideea că Topîrceanu, poetul plin de rumen optimism, e mort. Îl vezi parcă mereu scriind și zâmbind propriilor lui versuri. Aceasta în contra obișnuitului cu păr de călți, care ține neapărat ca în cunoștința individului — instinctiv, oarecum — autorul să fie mort.

Vă amintiți de Radu Gyr. O profesoară dela un liceu de fete ține că-i mort. (Cum să n'o crezi, dacă l-a cunoscut și personal?!). Așa vrea ea. A și plâns după el. Ci că era om tare bun... Cazul e adevărat. Și'l încrestează însuși decedatul — pentru profesoară — Radu Gyr, în articolul „Bine, și profesorii, dar“... publicat în „Porunca Vremii“.

... La Iași totuși, George Topîrceanu nu mai rătăcește pe pajiști de azur cu luceferii și piatra scumpă a rinilor rare de mână. Imaginile nu mai picură în lacrimi de stele. Doarme maestrul umorului în pat de piatră somn veșnic și fără de prihană.

Pe mormântul lui proaspăt să îngenunchem rugăciunea noastră și să depunem armura durerii, stropită cu plânsul de foc al celei mai arzătoare păreri de rău.

Fie-i senin somnul, precum i-a fost versul!

Pavel P. Belu.

CRONICA LITERARĂ

Un culegător de nestemate:

Paul I. Papadopol

Domnul Paul I. Papadopol, a dat la iveală, poate cea mai fericită culegere din clasicii noștri: Ion Creangă, Anton Pan și Petre Ispirescu.

Această strălucită trilogie, completează un gol simțit demult în literatura noastră

și priceperea ca și munca neobosită și neprecupețită s'au întâlnit în d. Papadopol, care dăruind aceste minunate culegeri, poate fi mândru, că a săvârșit, o operă cu adevărat, mare.

În trilogia aceasta, Creangă, Pan și Ispirescu, d. Paul I. Papadopol, aduce bucăți alese cu multă pricepere, ne înfățișează viețile acestor povestitori în culorile adevărului și ne face să vedem adevăratele personalități literare, ale marilor noștri povestitori.

Tineretul zilelor noastre, care se obișnuise în ultima vreme, încă pe băncile școlii să citească diferitele colecții de cărți „senzaționale“ va ști oare să aprecieze marea muncă, pe care o desfășoară profesorul Paul I. Papadopol, pentru a da posibilitate acestui tineret să se îndrepte spre lectura sănătoasă a clasicilor noștri, inspirată și culeasă din bucuriile și durerile acestui neam prea mult încercat?

Culegerile dlui Paul I. Papadopol, aduc un aer sănătos și proaspăt în atmosfera literară de azi și ar trebui să nu lipsească din nici o bibliotecă.

D. Grozdan.

Romulus Fabian:

„Drumuri cu lună“, poezii

După volumul „Din țara cu bobii de aur“ poetul Romulus Fabian, ne dăruiește anul acesta o plachetă de versuri cu minunatele gravuri ale doamnei Sida Ienea.

„Drumuri cu lună“ noua carte a dlui Fabian, aduce cu sine tot parfumul satului bănățean, cu scârțâit de care în apusuri sângerii; cu destrămări de lună în nopțile de cleștar. Pe alocuri poetul izbucnește în clocote de revoltă însă, exprimându-și ura față de orașul acaparator de averi și pentru care satul n'are nici o importanță.

Poezia lui Romulus Fabian, e simplă și totuși plină de imagini frumoase, cu descrieri locale. Iată spre ex. „Almăjenii“.

*Câmpul larg e plin de lună —
pe borugă,
două rațe stau la rugă,
câte-odată, cearcă — una —
să scoată din funduri luna.*

*Satul doarme, par'că nu e,
luna plină abia sue,
dorm cocoșii, tac și câinii,*

— un plâns : cumpăna fântânii.
Trei coșai veniți din zare,
după lucru, după pâine
și-au întins
truda în iarbă
și-așteptând ziua de mâine
au aprins
foc lin să-și fiarbă
— foamei mari care le strigă —
brusturi verzi și-o mămăligă.

Luna-i sus, dar tot mai sue,
satul tace, par'că nu e,
dorm băgrinii,
dorm vecinii,
doarme vântul
ca pământul
— și când tot e 'n albă farbă
almăjenii dorm în iarbă.

Așa e toată poezia lui Fabian. Dela primul volum, și până acum, poetul a făcut o remarcabilă ascensiune. „Drumuri cu lună“ e o culegere minurată și credem că Romulus Fabian, va realiza pe acest drum, o poezie bănățeană de toată splendoarea.

Siomin Doru.

Tiberiu Vuia :

Poeme

Desigur cine s' ar fi așteptat la un belsug mai mare în domeniul literaturii bănățene, a rămas poate întrucâtva decepționat de roadele puține pe cari ni le-a prezentat „Săptămâna Cărții“ din anul acesta.

Acelaș lucru poate se va fi întâmplat și pe întregul câmp al literaturii românești. Unii critici literari văd în această secetă un semn îmbucurător, căci adoptând teoria economică a puterii de acaparare a monetzii, prin analogie ar crede că mergem către o deflațiune a scrisului și implicit și spre o revalorizare spirituală.

Fără a insista prea mult asupra acestor preocupări și a ne însuși această credință întru totul este totuș un adevăr că, după ascensiunea reală pe care o luase în general literatura românească și în special romanul, a apărut și în domeniul scrisului, ca și în alte domenii, o adevărată inflație spirituală....

Pe întinsul bănățean creațiunile literare au mai fost stânjenite și de lipsa unei orientări, a unui făgaș bine determinat, oscilări dela capătul concepției unui regionalism îngust, până spre cele mai extravagante forme moderniste.

Totuș în această risipă de hârtie scrisă

din ultimii ani, au răsărit și spice bogate cu boabe de grâu curat, eliberate de înghesuiala ierburilor și pline de seva sănătoasă a pământului din care au eșit.

O boabă dintr'un asemenea spic îl formează și cartea de „Ponme“ a Dlui Tiberiu Vuia. Nu cu mult mai mărișoară decât o carte de „Vise“ volumașul cu cele 22 de poeme închinare vieții au sbuciumările ei de eliberare spre idealizare precum și spațiilor albastre, sunt grevate în mod simplu și arhaic de o întreagă gamă de simțiminte de iubire, bucurie și durere.

Fiecare poemă este un cântec în care se găsește imbobocită o floare, pe care desiigur — și așteptăm că viitorul o va putea maturiza în alte creațiuni.

Cele 60 de pagini sunt un mic isvor curat pe care străbătându-le te simți mai aproape de creațiunile dumnezești văzându-le mai bune și mai luminoase devenind tu însuși la fel cu ele.

Poezia lui Dorian Grozdan.

Cândva eram îndrăgostit de poezii. În timpul liber îmi treceau nesfârșite versuri prin minte și simțiam chiar o deosebită plăcere a le rosti cu glas tare. Consideram că acest gen de producțiuni, sunt cele mai gingașe și nobile manifestări ale sufletului omenesc, reprezentând cele mai pure și înalte stări față de natură și față de idealul umanității.

Dar prin poezie înțelegeam acel tot unitar care îl formează forma și conținutul ei, adică rima, ritmul și ideia aceste elemente întrau în definiția poeziei.

Spiritul omenesc însă este legat de un blestem, care îi poate fi și gloria lui, aruncându-l în goana după inventivitate, după variații, după lucruri noi. Din această închinare ancestrală s'a născut și moda, acest prilej de multă suferință pentru multă lume, care se manifestă în toate domeniile și deci și în domeniul poeziei, pe care a coborât-o de pe pedestalul ei degradându-o. Și astfel o dragoste poate fi ușor subminată, în locul ei întronându-se încetinel aversiunea.

Mărturisesc că cu teamă am luat deci volumele de poezii ale tânărului poet bănățean Dorian Grozdan. Această teamă a fost însă repede risipită, căci pe deasupra

„ritmului vremii“ poezia lui Grozdan se înfățișează dela primul său punct de plecare înserat pe întâia filă a „Brazdelor păgâne“, ca o brazdă adâncă, rostogolind bulgării în țelina gândirii noastre omenești.

Intelectualizând poezia, sufletul său caută să-și găsească rostul și justificarea în boldurilor de ordine divină în mijlocul patimilor rele, în văltoare răutăților și deșertăciunilor pământești cari pătează ca o rugină viața semenilor.

Sufletul său se află chinuit în această încătușare pământeană, care fiind lucrată de mână și după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, ar trebui chiar însăși lutul să fie mai prihănit.

Lut

*dacă din aluatul tău, Dumnezeu m'a bătut
pe nicovala zămislirii Lui,
de ce sunt iarbă rea și spin păgân
pe sufletul slugă și stăpân
mănat spre cer de dorul cui?*

Și fiindcă acesta este destinul omului, ca prin sudoarea frunții lui să-și câștige pâinea cea de toate zilele, culegând-o adeseori din spini de pălămidă și sufletul poetului se înjugă la plugul vieții sale deștelinându și sufletul spre a se înălța spre cerul viselor sale

Plug,

*cu plăvani de gând la jug,
ti-apăs în țelina ncleștată
rătul ruginit de ploie*

*Și în brazda care se despică, sfărâmată
Sufletu-mi de neguri îl despoi,*

pentruca pe aceste brazde să semene, aruncă sămânța lui Dumnezeu din care să iese rodul cel bun. Nu însă toată sămânța cade în loc fertil, și fiindcă poetul vede în lumea aceasta mai multă răutate, că la sfârșit însăși lutul este destinat hrană viermilor și cariilor, ajungând și el la acel pesimism căci „a putrezit sămânța lui Dumnezeu. Din poezia lui Grozdan care este un continu efort de eliberare a sufletului de sub povara mărginirii pământești, se desprinde o întreagă concepție despre viață. Ea nu isvorăște din acel intelectualism ieftin găsit atât de abundent la toate conferințele în cari se epatează personalitățile, ci dintr'un idealism pur, dintr'o înaltă preocupare spirituală, care are și un adânc substrat moral.

Și acel ideal este mai luminos, mai apropiat prin aceea sforțare pe care trebuie

să o depună omul, prin muncă, care este însăși viața.

Cu apariția celui de al doilea volum „Cioplituri în lemn“ poetul Dorian Grozdan se arată un neobosit muncitor în calea vieții lui. Structura lui spirituală s'a conturat mai bine, cu plasticitate mai îndrăzneată, dar și cu un misticism mai profund. Nota nostalgică care străbate și aceste versuri indică aceeași sursă a inspirației, care e glia românească bănățeană, cu sufletul său sub jocul liber al unei imaginații proaspete, și tinerești. Sufletul este mistuit de aceeași flacără a furtunilor, care îl mână către zenith.

Prietene,

*eu am trecut cu tălpile goale pe aici
prin șerpui și ierburile înalte
unde cerbii ling roua și plâng licurici
și unde brotăcii cer ploaie
colful frunzelor să-l moaie.*

*Eu am trecut pe aici către zenit
și nu m'am oprit...*

Pentruca la sfârșit pe aceleași cărări poetul să-și îndrepte gândul tot către Dumnezeu, al cărui sprijin parcă îl caută.

*Hotarul tău. Doamne, l-am bătut cătrănit
alergând către cer, cu sufletu'n pumni,
tu, Doamne, doar m'ai privit
și m'ai lăsat să-mi ure truda pe culmi...*

*Și-am rămas să te caut pe vârful himeric
cu lumini arzătoare, din cute stearice;
dă-mi mâna, sunt obosit de drumuri amarnice,
lumina mire stinsă și-i întuneric...*

Deasemeni în ultimul său volum și pastelurile sale sunt mai verosimile, mai pline de muzicalitate și mai evocatoare de nostalgiile naturii. „Inserare pe Semenic“ este de o puternică evocare a peisagiilor și scurgerii clipelor

Peste Semenic

*cade seara pic cu pic,
brazii-și scutură tămăia
și pe cer o stea mărunță
către vaduri se încrunță,
unde lacrima din pietre
o beau ciutele șirete
tocmai când în brazi răsare
lampa lunii clară, mare..*

*Cad prin pietre ape dure,
brumării pădurile,
le primesc în scocuri sure
unde-i pârghul greu de mure..*

Sus, sus, sus,

*unde cerul se sărută dur cu iarba
lacul vulturilor, ghiață,
a întins o poală mare
pentru greaua înserare,
și pe-o stâncă, cremene,*

*trece-o pasăre de noapte,
noaptea ca să-i semene.*

*Brumării pădurile,
și-au întins pe zare, grele
mreje ca și murile
și sub cer, — ca o nuia,
trece fulg o rândunea.*

*Cad prin pietre ape dure
cade seara pic cu pic,
zarea-i toată o pădure
sus, sus, sus pe Semenit.*

Aceasta e poezia lui Dorian Grozdan, care alături de nota nostalgică aduce imagini de o frumusețe rară.

Coriolan Comloșan

Dl Aurel Cosma, directorul și proprietarul revistei „Luceafărul“ a cedat cu începerea dela 1 Iulie 1937 proprietatea și conducerea acestei reviste în favoarea Regionalei Bănățene a „Astrei“. În consecință pentru viitor toată corespondența redacțională și administrativă se va trimite pe adresa dlui Sabin Evuțian, inspectorul general al învățământului secundar, care este președintele Regionalei Bănățene a „Astrei“ (Timișoara circ. I. Bulev. Diaconovici-Loga Nr. 1). La aceeași adresă se vor trimite și abonamentele revistei, precum și toate plățile ce ar urma să se facă în favoarea ei.

Muza tragediei

de Carol Drimer.

Intr'o Duminică — Iulie 1906! În conacul lui Ronetti Roman din Davia e veselie. Bunul agricultor, distinsul poet, puternicul dramaturg are câțiva oaspeți la masă: I. L. Caragiale, Nicu Albu, Alexandru Rubin, Doctorul Schachman și fiul lui Yonel (marele tragedian de astăzi).

Onorurile casei sunt făcute de D-na Eleonora Ronetti Roman și de fiii ei Ioan Roman (îmbrăcat soldățește) și Alexandru Roman, numit de întîmi „Muțu“. În timpul mesei au vorbit aproape toți de Expoziția din București — cu ocazia împlinirii a 40 de ani de domnie a Regelui Carol I. Caragiale își exprimă mirarea că amicul său Peșce Carp — monarhist toată viața, cunoscut cu deviza sa „Regele și Dorobanțul“ — face acum antidinasticism în ziarul „Protestarea“. Ronetti Roman apără pe șeful junimiștilor afirmând că „Protestarea“ e ziarul personal al lui Miclescu, cumnatul lui Carp și „C. C. Petrance“ nu poate fi tras la răspundere pentru acțiunea antiregească a cumnatului său.

— Nu pot înțelege pe liberali, se adresează d-rul Schachman lui Nicu Albu șeful partidului național-liberal din județul Neamț, de ce atacă pe d-rul Istrati, comisarul Expoziției și de ce presa lor numește expoziția, „bălciul dela Filaret“.

Nicu Albu zâmbește.

După terminarea mesei D-na Roman a cântat la pian câteva bucăți din Schuman. Alexandru Rubin istorisește din călătoria lui din Macedonia unde a strâns documente foarte prețioase despre românii de acolo și promise că va scrie o carte în limba franceză despre situația acestor oameni, care va zguduia Europa.

Nicu Albu rugă pe Caragiale să conferențieze la Piatra Neamț la cercul „Vasile Conta“. Marele nuvelist acceptă.

Caragiale povestește de „voiajul“ lui cu pluta în țovărășie cu amicul său A. Vlahtuță și cu un misit evreu. A făcut drumul Negrul Șoimului Broșteni, Broșteni Hangu (unde au făcut o vizită lui George Panu), Hangu-Piatra Neamț. Autorul „Făcliei de Paște“, istorisește cum samsarul evreu a tot turnat anecdote „cu parfumul Ghetoului“, una însă nostimă de tot: Lângă Bicz un neamț de acolo a vândut multe plute unor exportatori din Galați. A luat un acout de 10.000 lei și a trebuit să încaseze restul de 90.000 lei după ce plutele vor ajunge la destinație. Marfa însă n'a putut fi expediată din cauza secetei, care a secat apa din râul Bistrița. Foarte îngrijorat, nervos, se plânge unui vecin, om bătrân, din neamul lui Israel, fost mare comerciant de plute. Evreul ascultă cu o deosebită atenție pe negustor și drept sfat

îi povestește că el când a exercitat acest comerț, trimetea oridecâteori a avut necesitate de apă 20 lei marelui rabin din Buhuși și atunci curgea apă din cer... atât cât trebuia. Te voi imita, spune neamțul. A doua zi „sfântul *jadic*“ din Buhuși a intrat în posesiunea sumei de lei 200 prin mandat postal dela un creștin din Biczaz. După 3 zile un potop în munții Biczazului! Bistrița transportă vagoane de plute — și vai! fără plutași — Un adevărat dezastru! Neamțul se duce revoltat la vecinul său plângându-i-se de efectul catastrofal al banilor trimiși la Buhuși. E firesc să fie așa strigă evreul. Rabinul știe dela mine de un tarif de lei 20 pentru apa necesară. D-ta ai trimis 200 lei, deci ți-a trimis de 10 ori mai mult.

Vizitatorii râdeau cu hohot.

Ușa se deschide și apare d-șoara Neuman; fiica administratorului moșiei Roznov (veteranul războiului din 1877—1878) ținută în arendă de Șmil Herșcovici, socrul lui Ronetti Roman. D-șoara Neuman secretara lui Titu Maiorescu istorisește cum trăește Maiorescu, din munca lui literară, cum își revizuește cursul, operele literare. Asistența ascultă cu o deosebită atențiune.

Sosește Calman, intendentul rabinului Haim Lobel din Piatra-Neamț. Fiul lui Calman¹⁾ a devenit preparatorul fiului d-rului Schachman. Bătrânul a venit să se intereseze de odrasla sa.

D-rul Schachman povestește că tânărul Calman era cât p'aci să moară într'un duel. Dumnezeuule! Cum, fiul meu să fie ucis într'un duel! Da, răspunde d-rul Schachman. Intr'o zi elevul lui, fiul meu Yonel muștrat fiind de profesorul său i a aruncat cartea de vizită și l-a avizat că-i va trimite martor. Dascălul care nu cunoaște „Codul duelului“ s'a adresat mie, iar eu am dat o corecție lui Yonel că nu va uita de acel duel mult timp. Acum s'au împăcat, învățătorul și elevul trăesc chiar foarte bine. Dar sunt neliniștit, Yonel vrea să se facă actor, și eu vreau să-l văd medic sau inginer. Ronetti, ai să ai în Yonel un bun Manasse. Ronetti Roman surăde...

— Mi se spune că scrii versuri bune, chiar foarte bune, — spune Alex. Rubin lui Ronetti Roman. — Da! Comit poezii,

răspunde amfitrionul.

— Sunt curios să le citesc, afirmă directorul ziarului „L'Independance Roumaine“. D-na Eleonora Roman se plânge că Ronetti nu vrea să le publice, nici măcar să le citească, cu toate că ne-a vorbit de ne-numărate ori de ele; așa și cu Ivan continuă tovarășa de viață a cântărețului — un fragment ne-a citit și mai mult nu, deși are în manuscris tragedia Ivan în 4 acte.

Ronetti Roman se retrage de la masă se apropie de un saltar de unde scoate un caet și îl întinde lui Alex. Rubin. Rubin crede că pentru a ceti versuri e nevoie de singurate. Cere deci scuză prietenilor și se retrage într'o cameră alăturată.

Ușa se deschide și 3 vechi prieteni ai casei își fac apariția: Eisenberg, morarul din Târgul-Neamț, venit să arvuneze grâul lui Ronetti Roman, Saul Leizerovici (tatăl lui Barbu Lăzăreanu) și Șulim Șvarț rudă cu D-na Eleonora Ronetti-Roman Leizerovici și Șvarț au fost turnați la timp ca model de *Zelig Sor* din „Manasse“.

Caragiale se întreține cu Eisenberg. Leizerovici istorisește cum A. D. Xenopol a dat un premiu al revistei „Archiva“ pentru poezie, lui Bubi (Barbu Lăzăreanu). Șulim Șvarț povestește lucruri minunate de fiul său Mauriciu, speră că odrasla sa va deveni un cineva.

Vorbește-mi, te rog, de procesul... creator al poeziilor tale spune Caragiale. (Da! Da! Să auzim de *Chavlei Leide* (durerile nașterii) din lucrările D-tale, se aude glasul lui Leizerovici.)

Caragiale continuă: E spontaneitate, frenezia afectivă sau necesitate? Radu sau „necioplitul“ basm cum l-ai numit cum s'a născut?

P. Roman: Versurile mele nu s'au născut, cum Goethe spunea lui Eckermann: „Poeziile mele năvăleau subit asupra mea și cereau a fi făcute fără întârziere, încât mă simțeam obligat să le scriu în aceeași clipă.“ Nu! Nu! Versurile mele sunt scrise cu sângele meu, sunt simțite, sunt rupte din inimă, smulse din suflet, din viață, sunt fragmente din creerul meu.

Petre Carp spunea despre mine (în „Convorbiri literare“) când am scos „Radu“ că sunt un candidat la sinucidere, d-rul Beck crede că vreau să distrug pe zeul Iehova. Incerc să fiu artist și cugetător și

1) Recomandat de profesorul David Emanuel.

mi se pare că nu reușesc să fiu nici una nici alta.

Lasă, falșă modestie, zice Nicu Albu, ești artist și gânditor.

N'ați observat d-ilor, — afirmă Ronetti Roman — că am pus ca motto la una din poeziile mele strofe din Goethe. La acest Titan mă gândesc mereu, ce adâncă e cugetarea lui „Willst du ins Unendliche schreiten, geh' nur im Endlichen nach allen Seiten“ (Dacă vrei să atingi infinitul, cutreeră finitul în toate direcțiile). Așa trebuie procedat!

Ascultă Caragiale! spune Ronetti Roman. Printre manuscrisele ce le-am dat lui Rubin am unu „Muza tragediei“.

— Tragedia! Tragedia! răspunde Caragiale. Moară tragedia!

Un distins critic, Garabet Ibrăileanu, afirmă că lucrarea mea „Păcat“ e cea mai slabă din scrierile mele. Da! E posibil că are dreptate, fiindcă „Păcat“ e o sinistă tragedie. Să nu râdeți! Dispare tragedia, Sofocle n'are căutare. Se vor juca comediile mele mult, mult în acest secol, sau și mai târziu. „Năpasta“ mea însă va fi adusă pe scenă rar de tot sau — știu?! — poate niciodată. În Nord tragedia mai dă semne de viață fiindcă acolo titanul sen îi mai furnizează baloane de oxigen. Dar mult nu va dura aceasta. Au încercat Nietzsche și Richard Wagner. Ce s'a întâmplat, știți? Nietzsche a sfârșit prin a admira opera „Carmen“ al lui Bizet după ce el — Nietzsche — recunoscuse că cu „Parsifal“ Wagner părăsise idealul tragic în favoarea unei concepții a individului care își găsește îndeplinirea idealului său în senzație liniștitoare a atingerii misterelor divine.

Când zugrăvesc un erou tragic îl privesc de jos, la o figură comică urmăresc de sus. La eroi tragici, pun mânuși, la figuri comice, lucrez fără surtuc. Afară de aceasta... Ușa se deschide.

Se aude glasul lui Alex. Rubin. — „Ronetti a făcut evoluție. Sunt beat de admirație.“

Proză superbă, poezie bogată! Mai ales „Muza tragediei“. Să vă citesc. Nu! Nu! Să cit... nu, să declame Yonel această poezie.

Tânărul Yonel Schachman primește din mâna lui Alexandru Rubin caetul cu manuscrise de Ronetti Roman și citește cu glas tare impunător:

*„Sunt muza tragediei. Infig pumnalu'n sânge
Și zugrăvesc icoane pe pânze de mormânt.
A morții grea putere naintea mea se frânge
Și veacuri dispărute recheamă al meu cuvânt*

*Sub vălul des de taberi pământu-și schimbă fața
Și zornetul de arme răsună'n munți și văi.
Moravurile 's crunte și efitină e viața
Și lumea este plină de jertfe și călăi*

*Viteji din alte vremuri din vechile sicriuri
Cu vremea lor se școală și umblă și trăesc,
Sdrobesc cetăți și tunuri, duc oști prin țări și râuri
Și îmbrăcați în zale în luptă strălucesc.*

*Cu paloșul în dreapta, în stânga plin paharul,
Pe Dumnezeu în suflet și-o dragă pe genunchi,
Trăesc o viață vie, puternici ca stejarul
Ce în furtuni trăsnesc pe-a dealurilor muchi.*

*Puterea n'o'mblânzește nici mila nici căința,
Ca viorul răsbește ca trăsnetul din nori.
Stăpâne-s două gânduri: Moșia și Credința;
Și cerul și pământul au crânceni luptători*

*Și văjie văzduhul de-al patimilor muget,
De-a morților povară câmpii și plaiuri gem,
Ce-i ce trăesc au ură și răzbunare 'n cuget
Și cei ce mor au încă pe buze un blestem.*

*De's groaznice, iertați-mi icoanele peirei,
Iertați dacă's lipsite de razele cerești, —
Căci scrise sunt cu sânge hrisoavele-omenirii
Și sunt pecetluite cu inimi omenesci.”*

În ochii d-rului Schachman apărură la crimă. Ronetti Roman îmbrățișă pe declamator. „Vei fi un mare tragedian“ spune autorul lui Manasse.

Asistența aplaudă sgomotos.
Așa a debutat Yonel.

Presa satirică bănățeană

„SCORPIONUL“ (1919—1922)

de Aurel Cosma

Lugojenii sunt în general oameni veseli și le place gluma. Sunt înainte de toate bănățeni în adevăratul înțeles al cuvântului și astfel le-a plăcut totdeauna să facă glume despre alții, dar mai ales despre oamenii cari vroiau să joace un rol în viața publică românească. Din acest spirit glumeț s'a născut presa satirică bănățeană, care avea poate mai mare succes și căutare decât presa serioasă sau articolele politice. Era deci natural ca în orașul lui Coriolan Brediceanu, care cu nesfârșitele sale glume a știut odinioară să umple Lugojul de veselie, să apară în epoca postbelică o revistă satirică hazlie, care să înveselească și să distreze publicul obosit de urmările războiului. Este revista umoristică săptă-

mânăla „Scorpionul”, care începuse să apară la Lugoj imediat după unire, cucerind gustul publicului și răspândindu-se nu numai în tot Banatul, dar și peste granițele lui.

„Scorpionul” a fost fondat și redactat de medicul Dr. Ion Șepețianu, de profesorul Dr. Victor Bârlea și de artistul pictor Virgil Simonescu. Redactor responsabil, era indicat ca redactor responsabil »*Masa noastră*”, adică masa dela cafeneaua unde se adunau în fiecare după amiază sau seara redactorii, colaboratorii și prietenii „Scorpionului”, de puneau la cale ori născocceau nouile spirite și glume ce urmau să apară în numărul viitor. La această masă de cafea se făcea redactarea revistei și de aici porneau toate răutățile și înșepăturile „Scorpionului”, cari erau așteptate de Lugojeni ca pâinea caldă. Spiritele publicate amuzau, se găsea cineva, care să facă pe supăratul, iute îi trecea necazul văzând că nimeni nu-i dădea dreptate.

Primul număr al „Scorpionului” a apărut în Lugoj la 14 Septembrie 1919 în format 40 și în 8 pagini, dintre cari unele erau ilustrate cu caricaturi desemnate de pictorul Virgil Simonescu și litografiate în cadrul textului tipărit. „Scorpionul” a fost tipărit la tipografia „Drapelul” din Lugoj (Piața Isabela) iar administrația era adăpostită în strada Făgetului nr. 11. Revista apărea odată pe săptămână sau cum scria pe frontul ei: „I-se dă drumul în toată Sâmbăta după vecernie”. Prețul fiecărui număr era de 50 de bani, iar abonamentul era 50 coroane pe an „pentru țările Antantei și pentru țările Neutrale”. Văzând însă „Masa noastră” că se vânde bine revista, după câteva numere de apariție a urcat prețul la 1 coroană 20 fileri. (Pe timpul acela încă nu erau banii maghiari preschimbați în Lei românești și mai circulau coroanele și filerii).

În anul 1919 au apărut în total 15 numere, iar în anul următor, „Scorpionul” și a întrerupt apariția, ca apoi să reapară în anul 1922, însă numai de două ori pe lună sau cum indica pe copertă: „I-se dă drumul din 2 în 2 săptămâni după vecernie”. Redacția și administrația era în Lugoj strada Alexandrovits nr. 4. Redactor responsabil a rămas tot „Masa noastră”, a căror membri au fost eternizați de Dr.

Măzgăilă, adică de pictorul Virgil Simonescu, în numărul 1 din 3 Ianuarie 1920. Prețul fiecărui exemplar s'a urcat la 3 Lei, iar abonamentul la 120 Lei în țară și 240 Lei „pentru Marea și Mica Antantă”. „Scorpionul” s'a tipărit în 1922 la Institutul de Arte Grafice Iosif Sidon din Lugoj. „Scorpionul” însă n'a apărut regulat și după puțină vreme a ieșit numai când a putut. Tirajul revistei era de 1200 exemplare.

Scopul „Scorpionului” era biciuirea moravurilor. Iată cum era fixat acest scop de către cei dela „Masa noastră” în numărul 1 din 14 Septembrie 1919:

»*CELOR CU MUSCA . . .*

„De când înainte cu 20 de veacuri strămoșul nostru Traian ne-a colonizat pe plaiurile aceste, am trăit tot în năcaz și suferințe, fiind sclavii popoarelor cari de-arândul ne-au dominat.

„Am suferit, am oftat, am plâns, dar am fost însă cu trup cu suflet gata pentru ori-ce sacrificiu pentru neamul nostru . . .

„S'a întors roata dreptății, pe neștiute: într'o zi de primăvară ne trezirăm ca domni în orașele noastre, unde odinioară numai o linie ne despărția de țigani.

„Împreună însă cu domnia, care am învățat-o dela antecesorii noștri de tristă memorie, am eredit și păcatele lor: am devenit democrați externi cu aiurări aristocratice, — „domni”! Pentru a desmetici din aiurările aceste bolnăvicioase, pentru a aduce în minte „domnilor”, că opincă și fost și opincă trebuie să rămâi (pneumatic!! Nota Red.) și atunci când această Românie Mare se va întinde până la Marea Baltică, ne-am hotărât, Noi: „Masa noastră”, să exmitem această loșoară periodică și să indicăm cu vorbe blânde, glumețe, prietenești, drumul de care să se ferească prietenii noștrii! „Cave”! — ziseră strămoșii noștri — și „Cave” zicem și Noi, — să nu fim siliiți să folosim vorbe mai aspre, și să vă punem cu . . . pe coada Scorpionului.

„Masa noastră”.

După întreruperea apariției, când în anul 1922 „Scorpionul” a ieșit din nou, scopul și l-a arătat în următorul articol publicat în nr. 1 al anului al III-lea:

»*CE VOIM ?!*

„Voim ca prin hohotele de răs cristalin izbucnite din ridiculizarea și biciuirea viciorilor, sub orice formă, să ne vindecăm, unii pe alții, de materialismul imoral, ca și de imoralitatea nematerială, în care, din ce în ce, o parte din noi ne bălăcim.

„Dacă revistele morale și științifice caută pe cărarea bătută a argumentației serioase să ne întărească sufletele, mai ales azi în urma cataclizmului, care se vede că a zdruncinat serios baza morală a convenției sociale, dacă ziarele, cu excepția unora (foarte puține), afundate prea adânc în mocirla luptelor de partid, nu numai că

nu contribuesc la ridicarea nivelului nostru moral, ba din contră, împroșcând cu noroi, când într'unul când într'altul, târâsc în acel mediu și pe cetitorii lor.

Noi cei grupați în jurul acestei reviste hazlii, ne propunem ca, azi glumind, mâne satirizând sau chiar și biciuind, să lovim în relele care ne bântue, ori de unde ar veni și ori de cine ar fi sprijinite, având însă clar înaintea noastră un singur țel ca: prin ridiculare să moralizăm.

„Conștientă de pericolul mănuirii unei astfel de arme, care știut este că are două tăișuri, ne vom feri de orice patimă personală, de clasă, de confesiune etc. și mai ales politică și fără de considerație: acolo unde vom vedea răul, și numai răul, îl vom stigmatiza după importanța ce o va prezenta.

„Scorpionii.”

În epoca introducerii stăpânirii românești în Banat, toată lumea vroia să ajungă la situații. Cei dela sate veneau la orașe ca să se facă domni, iar cei dela orașe tindeau să ocupe locurile de conducere la diferitele autorități și instituțiuni. Doar de aceia s'a făcut România Mare, ca fiecare Român să-și găsească rostul său în conducerea noului Stat. Nu întâlneai decât directori, inspectori și comisari. Iar la mulți domnia li s'a urcat la cap așa de rău, încât au uitat de prietenii din trecut și de situațiile modeste ce le avuseseră. Față de această categorie de domni a vrut „Scorpionul” să ia o atitudine de moralizare și să-i readucă la modestia care corespundea cu justa lor valoare și cu originea lor.

Redactorii „Scorpionului” erau următorii:

Dr. Ion Șepețianu, medic în Lugoj. Redactorul responsabil al „Scorpionului”, s'a născut la 1884 în comuna Chisătău din județul Timiș. Liceul l-a făcut în Lugoj și în Blaj, iar Facultatea de medicină și doctoratul la Budapesta.

Dr. Victor Bârțez, profesor, directorul Școlii normale de fete din Lugoj, s'a născut la 1883 în comuna Ticvani din județul Caraș. Liceul l-a urmat la Beiuș, iar teologia la Roma (Propaganda fide).

Virgil Simonescu, artist-pictor și profesor de desen la Liceul din Lugoj, s'a născut la 1881 în comuna Gladna din județul Severin. Liceul l-a urmat la Orăștie și la Lugoj, iar artele frumoase le a studiat la Academia de pictură din München. Propria sa caricatură și-a publicat-o în

numărul 13 din 7 Decembrie 1919 al revistei „Scorpionul”. Este un pictor foarte talentat, care s'a specializat la München în pictura bisericească, iar întorcându-se în Banat a creat splendide compoziții religioase cu ocazia pictării bisericilor noastre.

Revista „Scorpionul” și azi a mai rămas ca o plăcută amintire pentru toți aceia, cari simt nevoia unei prese satirice în Banat. După apunerea ei s'au făcut diverse încercări atât la Lugoj, cât și la Timișoara, de a scoate publicațiuni periodice humoristice, dar nici una din ele n'au reușit să supraviețuiască. La Lugoj au apărut revistele „Vipera” și „Bagajul Banatului”, acesta din urmă ca o continuare a „Scorpionului” redactat și desemnat de caricaturistul Diodor Dure. La Timișoara au apărut revistele „Urzica” scoasă de Aurel Cosma junior și Ion Jivi Bănățanu în 1922, precum și revista „Pardon” scrisă de Octavian David (Tănase Călpac), redactorul de mai târziu al foii „Gura Satului”.

Spicuirii din „Istoria presei române din Banat”, partea de volume cari se află în manuscris.

Inceputurile revistei literare la Românii bănățeni.

Dintre Românii bănățeni cel dintâi care s'a ocupat cu ideea de a scoate o revistă literară și care a adus prețioase contribuții în această direcție era Damaschin Bojinca.

În Ianuarie 1821 un editor și ziarist român de origine macedo-română, dar de naștere din Brașov, un anume Zaharie Carcalechi, făcuse prima încercare de a scoate o revistă literară românească și această revistă a și apărut în câteva numere sub titlul de „Biblioteca Românească”, fiind tipărită la „craiasca tipografie” din Buda în format octav și cu caractere cirtice. Revista urma să apară lunar și ajunsesse să aibă aproape vreo 500 de cititori, dar încă în cursul anului 1921 și-a sistat apariția.

În timpul acela Damaschin Bojinca începuse să-și formeze un nume de scriitor în cercurile românești din Budapesta și publicând mai multe lucrări a ajuns să-i facă cunoștiința lui Zaharie Carcalechi. S'a legat între ei o prietenie și strânsă colaborare cu scopul de a scoate o revistă literară românească. Au căzut de acord să continue publicarea revistei. „Biblioteca

Românească*, care și-a reînceput apariția în anul 1829 și era editată la Buda în format 4°. Titlul revistei era: „*Biblioteca românească sau adunări de multe lucruri folositoare întocmită în 12 părți, întâiaoaară fălmăcită de prea învățați bărbați și tipărită pentru Neamul Românesc.*” Abonamentul costa 4 florini. Revista urmărea, dupăcum a scris Bojinca în prefață, ca „oricine se va prenumera la această Bibliotecă, afară de alte lucruri folositoare, ce se cuprind într'nsa, să poată avea și Istoria Romanilor întregă spre citire”. În adevăr în această revistă a publicat Damaschin Bojinca în afară de alte articole, o istorie romană dela Romulus până la Octavian, și această istorie apărea continuativ pe câte 3—5 pagini în fiecare număr. Biblioteca Românească era și ilustrată, fiindcă în fruntea fiecărei părți era reproducut portretul unui voevod român.

Damaschin Bojinca a mai publicat în această revistă următoarele lucrări istorice:

1. „Viața prințului Dimitrie Cantemir” (partea I).

2. „Istoria lui Radu Șerban, prințului Țării Românești, carele au domnit dela anul 1602 până la 1610” (partea II).

3. „Vestitele fapte și perirea lui Mihai Viteazul prințului Țării Românești” (partea III și IV)

Articolele de beletristică și traducerile de piese teatrale apărute în Biblioteca Românească erau scrise tot de Damaschin Bojinca.

Revista aceasta a apărut până în 1834.

Este interesant de știut că „Biblioteca Românească” a avut în 1829, deci în primul an al apariției sale, în total 126 abonați în Vechiul Regat și 318 abonați în Transilvania, dintre cari numai în Banat erau 178 repartizați în felul următor: la Lugoj 72, la Caransebeș 40, la Lipova 30, la Mehadia 13, la Făget 11, la Orșova 5, la Vârșeț 5, ba chiar și în satele Uzdin și Ohaba câte unul. E foarte semnificativ din punct de vedere istoric, că în Timișoara revista nu avea în 1829 nici un cetitor și că numărul total al abonaților s'a menținut la vreo 500 exemplare și în 1829 ca în 1821. În anul următor însă numărul abonaților s'a dublat.

Este foarte important de reținut și faptul că între tinerii colaboratori ai revistei „*Biblioteca Românească*” se număra și

Eutimie Murgu, revoluționarul bănățean dela 1848, care scria la această revistă pe timpul când își făcea studiile juridice la Budapesta.

Aurel Cosma.

Pictorul academic N. Popescu.

Pictorul bănățean, Nicolae Popescu, e prea puțin cunoscut publicului nostru. Născut la 1835 în comuna Zorlențului Mare (Caraș), Popescu studiază Academia de arte frumoase din Viena, unde se desăvârșește în desen, ca elev al vestitului profesor Fürich. Educația artistică și-o desăvârșește apoi la Roma, unde își câștigă adevărați lauri de glorie.

„Pentru cunoașterea acestui mare artist bănățean, spicuim dintr'un articol al dlui Teodor Șandru, apărut în „Calendarul Naședei” pe 1937, următoarele:

Pe lângă arta pură pe care o practica în operele sale, Nicolae Popescu era și un înflăcărat naționalist. Mijlocul prin care el își răspândea simțămintele sale era desenul și pictura. Intre operele-i postume se găsește o schiță de compoziție pentru Unire și multe desene copiate după columna lui Traian cu scopul de a le răspândi între Români, cu credința că aceste desene după cum zicea însăși artistul — ar putea mai mult folosi națiunii. În același timp pictorul nostru este și un clar văzător al viitorului Românilor. În această privință iată ce scrie el pe cărțile deschise a doi evangheliști dintr'o pictură de pe cerimea bisericii din Seleuș: „Cu foc m'am nutrit și cu sudoare cruntă m'am adăpat pentru națiune. — Viitorul românilor va fi mare, înse trebuie luptă și iarăș luptă. Dumnezeu cu noi. N. Popescu!” iar pe a doua „Doamne caută din ceri spre servul tău, Nicolae Popescu, ajută-i lui și Națiunii române și scapă-i de tirani! 1870. Nicolae Popescu.” La sfârșitul lucrării își petrece opera sub semnătura proprie: „Acesta sunta biserica s'a zugrăvit cu osteneala și spesele comunității bisericești greco orientală, la anului dela Hristosulu 1872, prin pictorele academica Nicolae Popescu.”

Văzut prin prisma operilor sale, pictorul academic, Nicolae Popescu, a realizat creațiuni și concepții de artă pură, cari de altfel au fost relevate încă de când el era în viață. Se poate spune cu drept cuvânt că făcea artă pentru artă. Însăși viața lui

— după cum povestesc bătrânii satului cari l-au cunoscut — era liberală în tot înțelesul cuvântului, ca de altfel a tuturor artiștilor. El își avea momentele lui de inspirație, când lucra zile de-arândul fără întrerupere, pentru ca apoi săptămâni întregi să se recreeze. Aceasta ar fi întru câtva și explicația de ce i-a trebuit lui timp de trei ani pentruca să termine biserica din Seleuș.

Dar pe lângă realizările lui pe tărâm pictural, Nicolae Popescu este mare și prin ideile și felul de a concepe viitorul specificului național în pictură. Dându-și seama că arta și artiștii nu se pot desvolta decât într'un mediu prielnic, de pricepători, el lansează ideia înființării unei Academii de arte frumoase. Alcătuește un program de învățământ cu obiecte pe clase, din care nu rămâne scăpată din vedere pictura bisericească.

Pe Nicolae Popescu nu-l putem prețui la adevărata lui valoare până nu-l cunoaștem ca profet al viitorului neamului românesc, ca artist desăvârșit și ca ideolog al viitorului picturii naționale. Și în această privință timpul și posteritatea — cei mai obiectivi critici — și au dat părerea despre el, așezându-l în locul de frunte al artelor noastre naționale“.

Dela Nicolae Popescu au rămas pictate bisericile din Seleuș (Banatul Jugoslav) și cea din Pesac. El se stinge la 1877, la Lugoj, lăsând în urma lui o dără de lumină pentru pictura românească din Banat.

Sofronie Liuba (1850—1929).

a încredințat înainte de moartea sa dlui Aurel Cosma câteva manuscrise cuprinzând însemnări cu date și fapte necunoscute din trecutul Românilor bănățeni. În numărul prezent al revistei „Lucafărul“ apar câteva din aceste note ale scriitorului și folcloristului dela Maidan.

Mia Cerna

a cărei, minunată poveste „Gemenele“ o publicăm în numărul de față e una din cele mai de seamă povestitoare bănățene.

Născută în 1883 în comuna Labașinț, Mia Cerna (Maria Florescu) are o viață sbuciumată. Poeta duioaselor cântece de pe malurile Cernei, a sfiioaselor poezii de dragoste și a minunatelor povești, scria undeva, odată, despre soarta ei :

„Consider ca cea mai mare iasultă a des-

tinului, că m'a așezat să-mi fărâmițez puterea de muncă și energie într'un domeniu straniu : sunt funcționară la serviciul zootehnic și sanitar veterinar al județului. Ador lăstunii, porumbeii, îmi place un câine frumos, o pisică nostimă, dar cabalinele, bovinele, ovinele și porcinele, cu toate numărătoarele, statisticele și boalele lor mă apasă ca tot atâtea pietre de moară.

Cu toate acestea muncesc cu zor, din simț de datorie, muncă nerăsplătită până acum, căci înaintarea binemeritată încă nu mi-a venit.

Sunt fericită că am putut avea parte în viață de cel mai sublim fior al neamului meu : unirea cea mare a Românilor, Alba-Iulia din 1918 și cea din 1928, restul e deșărtăciune.

Ador și admir literatura românească, care înfloreste așa de minunat : iubesc mai mult un arbore, un părau decât un om ; mai mult o stea, o floare decât o femeie și ultimul și cel mai mare regret al meu pe lume va fi, când voi închide pe veci ochii, că voi fi pierdut divinul azur al cerului“...

Considerații pe marginea bibliotecii „Lucafărul“

Pe lângă marea ospitalitate acordată scrisului românesc și pe lângă încurajarea, talentelor bănățene ca și din restul țării. revista „Lucafărul“ a tratat un început de drum luminos, pe care istoria culturii bănățene îl va însemna așa cum se cuvine.

Biblioteca „Lucafărul“ a dat la lumină cărți de incontestabilă valoare și pe cari critica le-a relevat la timp. Incercăm azi, să privim drumul parcurs și să subliniem importanța acestor cărți.

Biblioteca „Lucafărul“ a fost inaugurată cu „Republica muntelui Athos“ a dlui Dr. Aurel Cosma. Cartea aduce cu sine o mulțime de date noi și interesante despre muntele Athos, alături de minunatele descrieri, cari parcă te cheamă spre depărtările acelea unde plutește parfumul de smirnă și tămâie.

„Brazde Păgâne“ volumul de debut al tânărului, poet bănățean Dorian Grozdan, e o fericită culegere de gânduri și relevază un autentic talent și o speranță a literaturii bănățene.

„Sculptorul bănățean Al. Liuba“ volum

datorit dlui Dr. Aurel Cosma, reliefează figura marelui sculptor bănăţean, aducând într'o lumină de obiectivitate realizările acestui talent incontestabil.

„*Schițe din călătoriile mele*“ e o minunată culegere din operele scriitorului bănăţean Victor Vlad Delamarina, pe care publicul, bănăţean chiar, l-a cunoscut prea puţin.

„*Schițe și nuvele*“ un volum care se găsește sub tipar, scris cu mult suflet și talent e opera dlui Aurel Cosma și credem că apariția lui va fi o surpriză plăcută.

„*Poezii în grai bănăţean*“ de Victor Vlad Delamarina, ne dă o colecție splendidă a regretatului poet bănăţean.

„*Cântece de seară*“ poezii de Grigore Bugarin, reliefează și mai mult talentul poetului bănăţean, care apare în acest volum într'o splendidă formă.

„*Candelabre albastre*“ poezii ale tânărului începător P. P. Belu e o carte de debut și autorul ei e un promițător talent, pe care revista „*Luceafărul*“ l-a scos din anonimat.

„*Cioplituri în lemn*“ versurile dlui Dorian Grozdan, aduc o notă de melancolie dulce și originalitate.

„*Considerații asupra artei țărănești din Banat*“ volum datorit dlui C. Miu Lerca, e o splendidă reliefare a artei noastre țărănești, pe care poetul Miu Lerca a știut să ne-o redea în culorile de lumină vie.

Credem că în scurtul drum pe care l-a parcurs revista „*Luceafărul*“ biblioteca aceasta înseamnă stropi de lumină, pentru deștelenirea ogorului literar, în acest colț de țară.

Fie ca începutul acesta atât de minunat împletit să-și găsească o firească continuare.

S. Dobrian

Câteva icoane de ale zugravilor bănăţeni: Nedelcu Popovici și Sava Petrovici

Sub acest titlu revista „*Biserica și Școala*“ în No. 1 din 1937 publică sub semnătura dlui Ștefan Meteș, un documentat și interesant articol, din care reproducem următoarele:

„Sărbii, din orgoliu național, consideră de ai neamului lor pe toți zugravii, oari au terminațiunea numelui cu vici. Astfel, atâția dintre ai noștri au fost cuprinși între meșterii sârbi, până și de învățatul fran-

cez Gabriel Millet în cartea sa prețioasă „*Arta sârbească*“.

În studiile mele: „*Din istoria artei religioase române*“, I. Cluj, 1929, p. 70, 130—131 și în „*Note despre zugravii bisericilor române*“, Sibiu, 1932, p. 14—15, am arătat opera de zugrav săvârșită de Nedelcu Popovici la biserica română ortodoxă din Lipova dela 1750 și la cea a Sf. Apostoli din Târgu-Jiu la 1755, apoi cele 4 icoane din biserica din Buteni. Am relevat și osteneala zugravului Sava Petrovici din Timișoara la biserica domnească din Târgu-Jiu la 1843.

Iată acum încă alte 17 icoane dela zugravul Nedelcu, cari se află în biserica sârbească din Ciacova: Bunavestire, Ioan Botezătorul, Născătoarea de Dumnezeu, Schimbarea la față a Domnului, Botezul Domnului, Iatămpinarea Domnului, 40 de mucenici, Arhanghelul Mihail, Cozma și Damian, etc. Icoanele sunt din anii: 1 din 1773, 9 din 1776, 2 din 1777, 4 din 1778 și 1 din 1779 (cf. St. Costici, „*Biserica și școala sârbească din România*“ [în sârbește], Timișoara, 1931, p. 73.)

Dela meșterul Sava Petrovici ni s'a mai păstrat o icoana din Martie 1857 în biserica sârbească din orașul Timișoara (Hid. p. 71).

Cercetările ulterioare vor descoperi și alte opere de ale acestor doi zugravi, dar și de ale altora, căci sunt încă mulți meșteri și în deosebi opere necunoscute.

Ștefan Meteș.

Sezonul literar

al toamnei viitoare, va surprinde oare bogăția gândului bănăţean, în file de tipar?

Până acum, s'au anunțat pentru toamna care vine cărțile celor trei poeți bănăţeni: Miu-Lerca: „*Băuțe*“; Grigore Bugarin: „*Poemele nopții*“ și Dorian Grozdan: „*Curcubeu frânt*“.

Cărțile

apărute până acum în biblioteca „*Luceafărul*“ se găsesc de vânzare la toate librăriile din Timișoara. Se pot comanda și la Administrația revistei „*Luceafărul*“.

Prezentul număr dublu pe lunile Mai-Iunie a apărut la sfârșitul lunii Iunie 1937.

LUCEAFĂRUL

Redacția și Administrația: Timișoara II. Str. Aurel Cosma 5. Telefon 12.

Abonamentul anual: în țară 240 Lei, în străinătate 300 Lei.

Pentru autorități, instituțiuni și întreprinderi 1000 Lei pe an.

Abonamentul se poate plăti și pe jumătate de an.

Cuprinsul:

<i>Aurel Cosma</i> : „Luceafărul” și „Astra Bănățeană”	141
<i>Radu Stancu</i> : Popas (poezie)	143
<i>Pimen Constantinescu</i> : Traduceri din Giuseppe Gerini	144
<i>Sofronie Liuba</i> : Date și fapte necunoscute din trecutul Românilor Bănățeni	146
<i>P. Bogdan</i> : Dor de ducă (poezie)	148
<i>Dorian Grozdan</i> : Amintire (poezie)	149
<i>Petre Pascu</i> : Seară ploioasă (poezie)	149
<i>Mia Cerna</i> : Gemenele (poveste)	150
<i>M. Ar. Dan</i> : Epigrame	156
<i>Grigore Bugarin</i> : Peisaj, Vrajă, Vis, (poezii)	157
<i>I. Ț. Jeleleanu</i> : Zvârcoliri (fragment dintr'un roman)	158
<i>Liana Jar</i> : Rămâi în templul dragostei (poezie)	161
<i>Alex. Ceapă</i> : Figurine din Balci	162
<i>D. Iov</i> : Păcare (poezie)	163
<i>Mia Marian</i> : Umbra	164
<i>Dem. Psatta</i> : Carga	165
<i>Dorel Drăgulescu</i> : Dușmancele	169
<i>Petru Sfetca</i> : Apele primăverii (poezie)	172
<i>P. P. Belu</i> : Inserare (poezie)	172
<i>Gh. Atanasiu</i> : Divorțăm	173
<i>Nicolae Rusu</i> : Poveste și floare (poezie)	176

Cronici

<i>Dorian Grozdan</i> : Popas pe un drum de lumină	177
<i>Alma Cornea-Ionescu</i> : Liturgia solemnă de Sabin Drăgoi	178
<i>Pavel P. Belu</i> : Moartea poetului Topârceanu	178

Cronica Literară

<i>D. Grozdan</i> : Un culegător de nestemate: Paul I. Papadopol	181
<i>Siomin Doru</i> : „Drumuri! cu lună”, poezii de Romulus Fabian	181
<i>Coriolan Comloșan</i> : Poeme de Tiberiu Vuia	182
<i>Coriolan Comloșan</i> : Poezia lui Dorian Grozdan	182

Note

<i>Carol Drimer</i> : Muza tragediei	184
<i>Aurel Cosma</i> : Presa satirică bănățeană (Scorpionul)	186
<i>Aurel Cosma</i> : Inceputurile revistei literare la Românii bănățeni	188
<i>D. G.</i> : Pictorul academic N. Popescu	189
Note despre Sofronie Liuba și Mia Cerna	190
<i>S. Dobrian</i> : Considerații pe marginea bibliotecii „Luceafărul”	190
<i>Ștefan Mețeș</i> : Câteva icoane de ale zugrăzilor bănățeani: Nedelcu Popovici și Sava Petrovici	191
Note mărunte	

